

Vi Männskor

Media och
pressetik

Kvinnor i TV

Bok & Biblio-
tek -94

Eko-kläder

Bättre boende

Novell: Jul-
festen

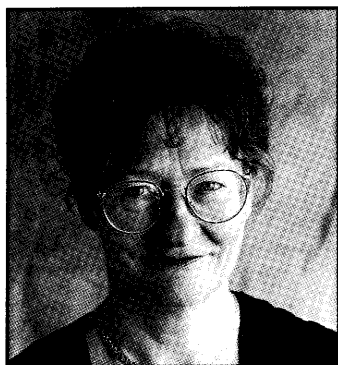
Tips om
julklapps-
böcker

Dessutom:
Konstnärsporträttet,
tävling, Kvinno-märkt,
recept mm

Ledaren

Bild: Gösta Axelsson

Hurra vad vi är bra! 41% kvinnor i riksdagen, varannan damernas i regeringen. Världsbäst! Vilket kanske säger mera om "världen" än om oss, men i alla fall. Efter den första glädjen följer förväntningarna.

För visst blir det påtagliga förändringar nu? Visst ska det märkas att det blåser kvinnovindar? Visst kommer tal"mannen" Birgitta Dahls löfte att göra riksdagen till en arbetsplats möjlig även för småbarnsföräldrar att arbeta på, att följas av radikala förbättringar även för dem utanför riksdagen?

För inte gäller väl farhågorna längre som Elin Wägner gav uttryck för i sin bok *Väckarklockan*, att för de allra flesta kvinnor "...har utbildning till tjänst i det manliga systemet betytt omskolning, avslipning, anpassning..."???

Kanske gäller Lotta Wides reflektion efter att ha träffat Jessika Halvarsdotter på Bok och bibliotek, att vi just nu möjligen har kommit längre i politiken än i det privata livet?

Detta nummer av Vi Mänkor handlar också till en del om media. Medias förkrossande makt blir tydliga när politiker avgår. Bengt Westerberg uttryckte det som en *tomhet*. Plötsligt är hans åsikter inte intressanta längre då plats måste ges åt nya makthavare som ska granskas.

Att Bengt Westerberg inte hörs längre beklagar jag. Hans idéer om jämställdhetsarbete har påverkat framför allt män, en viktig målgrupp i den processen.

Men männen på TV har tyvärr inte lyssnat något vidare ens på Bengt Westerberg. Det framkommer tydligt i Vi Mänskors ovetenskapliga undersökning under en veckas idogt TV-tittande. Kanske bojkott-vapnet vore en bra demonstrationsmetod?

På bojkott tänker jag också när jag läser om Zaida Hagmans möte med Sevdije Ahmeti från Kosovo. Hon jämför situationen i sitt land med apartheidsystemet i Sydafrika. Och hon vädjar om hjälp.

Kan vi med något slags bojkottaktioner, som mot Sydafrika förr, väcka den sovande opinionen? Bojkott, ickesamarbete med makten, men mera intensivare samarbete med oppositionen och fredens krafter i landet, det är vad som behövs.

Slutligen, att förnuftet och kärleken måtte segra, det önskar jag oss alla till jul!

Eund Friholt

PS. Vid pressläggningen kom resultatet av EU-omröstningen: 52,2% ja och 46,9% nej. Landsbygd mot stad. Folk mot etablissemang. Och, trots mestadels justa debatter, ett resultat påverkat av en massiv mediaövervikt på ja-sidan och hundratals miljoner i ja-kampanjens kassor. Så ser det ut för mig.

Kalla det inte seger, sa Olof Johansson. För oss gäller nu att repa mod, samla kraft och fortsätta kampen för jämställdheten, för barnen, för miljön och för freden.

Ur innehållet

Nr 4 1994 – Årgång 46

Vi Mänkor ges ut av Svenska Kvinnors Vänsterförbund med fyra nummer per år. För åsikter som framförs i artiklarna svarar respektive författare. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera inkommet material och ansvarar endast för beställt material.

Redaktionsadress:

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-422894
Fax: 031-144028

Ansvarig utgivare:

Aase Bang

Redaktör:

Gunnel Atlestam

Redaktionskommitté:

Gunnel Atlestam, Aase Bang,
Madeleine Bergmark, Annika
Darland, Erni Friholt, Zaida
Hagman, Marianne Lindström,
Birgitta Nilsson, Lotta Wide

Layout:

Lotta Wide

Prenumeration:

4 nr/år	140 kr
Gåvoprenumeration	140 kr
– med presentkort!	
Stödprenumeration	200 kr
Postgiro: 90 24 - 1	

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag!
Vi vill gärna ha synpunkter på
tidningen!

Nästa nummer utkommer:

1 mars 1995
Manusstopp: 15 januari 1995

Tryck:

Tryckverkstan
I Nittorp

Women's Action Group i Zimbabwe.....4
Maria Adolfsson

Måste pressetiken regleras statligt?.....6
Britt Börjesson

Dramatik och schabloner – vem tänker på människan?.....8
Gunnel Atlestam

Se på TV?.....11
Gunnel Atlestam m.fl

Hur många bokstäver ryms på en kubikmeter?.....16
Karin Holmgren

Konstnärsporträttet.....20
Lena Boëthius

Vad händer i Kosovo?.....22
Zaida Hagman

Tävling: Vem skrev vad om julen?.....24
Madeleine Bergmark

Eko-kläder.....26
Margareta Backer

På spaning efter ett bättre boende.....28
Inga-Lisa Sangregorio

Tusen år i Småland.....32
Marianne Lindström

Novell: Julfesten.....36
Bailey White (översättning: Annika Darland)

Julklappsböcker.....37

Recept.....43

Omslagsbild: Marie Hedberg,
Agneta Stark på Bokmässan

Baksidan: Julkort av Karin Sjöberg

Women's Action Group i Zimbabwe

En ung flicka ges bort tillsammans med sexton kor. Gåvan är en kompensation till en familj vars äldste mördats av flickans bror. Den här berättelsen står att läsa i Zimbabwes största morgontidning samma dag som jag ska besöka Women's Action Group.

Kontoret ligger mitt i centrala Harare; en larmande huvudstad med tusentals bilar som far omkring bland flotta höghus i glas. En modern värld vars skimrande yta döljer de problem den traditionella kulturen och sedvanerätten ger kvinnorna. Här handlar kvinnokampen ännu inte om lika lön för lika arbete eller hur många kvinnor som ska sitta i parlamentet, utan om rätten att ärva sin man, rätten till laglig abort och rätten att själv bestämma över sitt liv.

–Berättelsen är ett exempel på ett

område som vi försöker förändra. Men det kommer att ta tid eftersom det är en del av vår kultur, säger Faith Marck redaktör på Women's Action Group och tillägger:

–Vi ska inte adoptera den västerländska feminismen och förkasta vår egen kultur, men på de områden där sedvanerätten gör kvinnorna betydelselösa måste det ske en förändring. Vad vi försöker göra är att dels väcka kvinnorna till medvetenhet, dels sätta press på lagstiftare och andra politiker.

Mrs Mudimba tillverkar stråkorvar som hon säljer för femton dollar styck. Hon tillhör de fattigaste kvinnorna på landsbygden; de som Women's Action Group vill nå ut till.

En av de största

Women's Action Group startades 1983 av några arga kvinnor som ville skapa debatt. Polisen hade börjat plocka upp ensamma kvinnor som promenerade i stan på kvällarna. De fördes till läger utanför städerna. Som skäl angavs att det var ett sätt att stoppa prostitutionen. Varje gång politikerna skulle få internationella gäster rensades det upp på gatorna. 1987 hade organisationen vuxit sig så stark att man öppnade kontor i Harare. I dag är Women's Action Group med sina tretusen medlemmar en av de största och mest välkända av de 27 kvinnoorganisationerna i landet.

Kontoret sjuder av aktivitet. Elva personer jobbar för högtryck. Det är mörkt och trångt. Papper och tidningar överallt. Telefonen ringar i ett. Årsmötet för alla medlemmar planeras och nästa nummer av tidningen ska snart ut.

Tre projekt

Women's Action Group jobbar huvudsakligen med tre projekt. Det första går ut på att påverka politiker genom debattartiklar och brev för att få diskriminerande lagar förändrade. Just nu är tex frågan om kvinnans arvsrätt aktuell. Enligt den traditionella sedvanerätten ärver en svart kvinna ingenting. Detta gäller i domstol oberoende om hon gift sig traditionellt eller civilt, trots att ett civilt äktenskap för en vit zimbabwisk kvinna betyder att hon har arvsrätt. (En form av apartheid?) Egendomen går till mannens familj och kvinnan får bara behålla de hushållsartiklar hon hade med sig i boet.

–Detta hänger ihop med att mannen har betalat för sin fru till kvinnans familj innan de gifte sig. Det kallas lobola och är ett brudpris. I och med att han betalat har hon ingen rätt att få något när han dör. För det andra är det fortfarande tillåtet att ha flera fruar, vilket naturligtvis försvagar den enskilda kvinnans ställning.

Lobola betalas inom alla skikt av det zimbabwiska samhället. Av rik och fattig, av jordbrukare och akademiker, i staden och på landet. Traditionen sitter så djupt rotad att inte ens kvinnoorganisationerna kämpar särskilt hårt för att få bort den. Den är dubbelbottnad och visar inte bara mannens eventuella välstånd, utan är också en värdemätare på kvinnans egenskaper och kunskaper. En universitetsutbildad kvinna värderas ofta högre än en utbildad. Den kvinna vars man har betalat fyrtio kor för henne är stolt för det.

Det Women's Action Group vill är att kvinnan ska ha laglig rätt att ärva mannen, oberoende av om lobola är betald eller ej. Nu har man nått så långt att det ligger ett förslag hos politikerna om hur lagen kan förändras.

–Polygamin måste också överges annars får vi aldrig jämlikhet, men där har vi inte nått så långt än, säger Faith Marck.

Tidning på tre språk

Det andra projektet Women's Action Group arbetar med är att få ut så mycket information till medlemmarna som möjligt. Det görs genom workshops och via en tidning.

Telefonen ringer och medan

Faith Marck svarar bläddrar jag i tidningen. Den heter Speak Out och på första sidan står det: Taurai, Speak Out, Khulumani.

–Till skillnad från många andra tidningar i Zimbabwe som enbart trycks på engelska har vi valt att trycka den på Zimbabwes tre officiella språk, engelska, shona och ndebele, för att även de kvinnor som inte förstår engelska så bra ska kunna ta del av den, berättar Faith Marck.

Fyra gånger om året kommer tidningen ut. Den distribueras till alla medlemmar, men kan också köpas i affären. Där kostar den en (1) zimbabwisk dollar, vilket motsvarar en svensk krona.

–Det täcker inte produktionskostnaden, men vi vill inte höja priset eftersom de som behöver oss mest, också är de fattigaste kvinnorna.

Workshops anordnas framförallt ute på landsbygden. Där får kvinnorna veta vilka rättigheter de har, tex vid en skilsmässa. Det är ofta det enda sättet för kvinnorna att få information. De flesta hushållen ute på landsbygden saknar radio och TV. Inte heller finns det tidningar överallt. I landets åtta distrikt jobbar fältarbetare som organiserar träffarna. De varar oftast i en dag. Först berättar kvinnorna själva vad de vet. Framåt eftermiddagen får de sedan den information som fattas.

Projekt om hälsa

Det tredje projektet handlar om hälsa. Man producerar tryckta häften om allt från graviditet till aids. Här tar man också del i abortdebatten. I dag är det förbjudet en-

Faith Marck, redaktör på Women's Action Group, kämpar för att kvinnorna i Zimbabwe ska få kunskap om sina lagliga rättigheter och våga tala öppet om sina problem.

ligt lag att göra abort, men debatten är hetare än någonsin och många kvinnoorganisationer vill ändra lagen. Bara i Zimbabwe dör flera tusen kvinnor varje år på grund av komplikationer efter illegala aborter till egna försök. För några månader sedan anordnade Women's Action Group en demonstration i centrala Harare.

–Tyvärr fick vi inte så stor uppslutning. Abort är en mycket känslig fråga som har moraliska förtecken för många. Vi menar att varje kvinna ska ha rätt att bestämma själv om hon vill ha barn eller ej. Hon ska ha rätt att få hjälp och rådgivning när hon befinner sig i den situationen.

–I dag är många kvinnor rädda. Inte bara för att visa att de står på vår sida moraliskt, utan också för att tala om sina problem. Min största önskan är att vi zimbabwiska kvinnor ska våga diskutera våra problem, både offentligt och hemma. Det är målet för Women's Action Group.

*Maria Adolfsson,
frilansjournalist.
Bilder: Johan Dahl*

Måste pressetiketen

Nyheter når oss alla, varje dag. Det verkar självklart hur nyheterna ser ut och skall se ut. Olika redaktioner, i olika medier, gör i stort sett samma bedömningar, ger i stort sett samma uppgifter.

Och egentligen bygger alltsammans på överenskommelser, ibland uttalade, ibland outtalade, inom branchen. Att lära sig det journalistiska hantverket handlar om att lära sig mallarna för värdering av nyheter – vad som är viktigt och vad som är oviktigt i ett flöde av händelser.

Det handlar också om att lära sig en annan kod, som ibland kan motverka nyhetsvärdet. Koden för vad som är accepterat, för hur långt man kan gå utan att stöta sig med kollegor och publik.

Det är det som kallas pressetik. Etik för pressen. Journalistiskt ansvar.

I början av augusti i år hölls en klen besökt presskonferens i Stockholm. En ny upplaga av de etiska reglerna för svenska medier presenterades. En ny skrivning i reglerna var: "Visa alltid offren för brott och olyckor största möjliga hänsyn. Prova noga publicering av namn och bild med hänsyn tagen till offren och deras anhöriga."

Mental våldtäkt

Så mindre än två månader senare, en olycka med tusen döda, var och en av dem har anhöriga, vänner och arbetskamrater som skall leva vidare. Många tusen offer i ett slag.

"DÖDA saknade räddade. EXPRESSEN HAR HELA PASSAGERAR-LISTAN." I en ram runt om ligger 35 passbilder, utan namn, utan vidare kommentar. I TV fick vi se hur det stela, blåbleka, näs-

tan nakna liket efter en ung kvinna hissas närmare och närmare, från den vattenfyllda räddningsflotten och upp mot helikoptern. Bilder av gråtande, förvirrade, förtvivlade människor vid Estlines terminal, vid minnesgudstjänster. Ytbärgarnas sorgsna redogörelser för hur de tvingas välja vem i flottarna som skulle räddas och vilka som skulle lämnas åt sitt öde.

En norsk psykolog har kallat den här journalistiken för mental våldtäkt på de anhöriga. I min hög med pressklipp finns ett otal exempel på hur tidningar – dvs de människor som gör tidningar – glömt att de skildrar andra människor, människor med känslor. Det är lätt att fråga sig vart "största möjliga hänsyn" tog vägen?

Det normala förändras

Det normala sättet att rapportera en olycka är att man berättar vad som hänt, vem som blivit drabbad, i möjlig mån vad som gick snett. I "normal" svensk olycksrapportering har det med tiden utarbetats ett mönster där man avstår från att publicera obehagliga sanningar för att därmed skona offren. Går man tillbaks några decennier hittar man ett annat mönster kanske sannare men definitivt inte särskilt hänsynsfullt. Var den drunknade fiskaren full så skrev man det, var den ihjälslagne en slagskämpe skrev man det. Hade offrets åldriga mor i Delsboskogarna ännu inte kunnat nås

med dödsbudet, så skrev man det. Så småningom blev skildringen av de avlidna mer polerad. Så småningom blev det praxis att inte publicera namn på avlidna förrän de närmast anhöriga informerats på annat sätt.

Rapporteringen från Estoniakatastrofen både följer och bryter mönstret. Å ena sidan finns ett enormt sug efter information – å andra sidan finns mycket lite säker information att tillgå. Stora nyheter ges stort utrymme, en enkel journalistisk sanning, men med vad fyller man då detta utrymme när ingen vet något säkert?

För morgontidningarna var problemet inte så stort. Deras upplaga bestäms av hur publiken bedömer deras värde i ett längre perspektiv. De har råd att vänta lite – och gör det. För lösnummerförsälda tidningar och kommersiell TV är hetsen värre. Man vill vara först.

Individer blir arbetsmaterial

I värsta fall tar man – nästan – vad som finns och följer den vanliga mallen för olycksrapportering. I ett sådant läge, och med den enorma mängd döda och sörjande det gällde här, reagerar journalister lätt på ett förståeligt men olyckligt sätt; individer mister sitt värde och blir en stor mängd arbetsmaterial. Mechanismen har kallats för ansiktets etik; en person du sett i ansiktet, sett som människa, har du svårt att göra illa. En person man inte sett, den som är en i mängden, är man i allmänhet mindre rädd att skada.

I bästa fall minns man sina tidigare misstag. På Afonbladets redaktion tog man ett principbeslut efter bussolyckan i Norge för någ-

regleras statligt?

ra år sedan att inte slentrianmässigt presentera olycksoffer i listor med passfoton på det sätt som tidigare varit vanligt. Man lärde sig av sina erfarenheter, och mindes det nu – alltså blev behandlingen av offren och deras anhöriga varmsammare än konkurrentens.

Vad skall vi då göra för att slippa journalistikens avigsidor? Det höjs allt fler röster för en statligt reglerad pressetik. I bla Indien, Cypren och Turkiet finns det sedan länge. I Danmark togs de tidigare etiska reglerna in i Medieansvarighetsloven för ett par år sedan. I Norge utreder kulturdepartementet formerna för en liknande lagstiftning. I Storbritannien finns långt gångna planer på en statlig övervakningsnämnd för pressetik.

Press på bättre etik

I Sverige har vi ett övervakningssystem som är frivilligt, som paradoxalt nog bekostas och organiseras av dem som skall övervakas, och som till skillnad från de ovan nämnda exemplen respekteras. De etiska reglerna och övervakningsorganen bygger på diskussioner inom journalistiken, och de nuvarande reglerna kan ses som avlagringar av de pressetiska debattlinjer som varit aktuella under hela 1900-talet. Under 80-talet kom offrens ställning under diskussion vid ett flertal tillfällen. Privatpersoner, som utan egen förskyllan hamnat mitt i nyhetsfloden, behandlades på ett sätt som inte längre ansågs rimligt – trots att medierna följde en sedan länge etablerad mall. En ung flicka som hjärtopererats vädjade om att inte få sin identitet publicerad. Porträt-

Bild: Marie Hedberg

Ordfronts mediadebatt under Bokmässan. Några grävande journalister hade fått i uppdrag att granska hur media förtigit fakta och förvrängt bilden av verkligheten. Vad styrde urvalet av granskare? (Redaktionens undran.)

tet av en annan ung kvinna, mordad, publicerades mot de anhörigas uttryckliga önskan på löpsedlar inför ögonen på hennes sexårige son. Löpsedeln med bilder på alla de döda barnen efter bussolyckan i Norge gjorde smärtan och sorgen värre för deras släktingar och kamrater. De här fallen väckte reaktioner, som nådde fram till redaktionerna.

Det var de stundom högljudda diskussionerna efter de här fallen, som ledde fram till den skärpta skrivningen i de etiska reglerna om största möjliga hänsyn till offren och deras anhöriga.

Det räckte ändå inte, fullt ut, den här gången.

Jag är dock övertygad om att Estoniakatastrofen kommer att föra med sig något gott. Den kom-

mer att betyda ett genombrott för en större varsamhet i framtiden.

*Britt Börjesson,
forskare vid institutionen för Journalistik och masskommunikation,
Göteborgs Universitet.*

Det är jätteviktigt att 50% av alla chefposter inom media besätts av kvinnor.

När något sådant som Estoniakatastrofen ska skrivas om ska det vara 50% kvinnor och 50% män som godkänner vad som publiceras. På Expressen var det 100% män.

*Maria-Pia Boëthius,
på Bok&Bibliotek*

Dramatik och schabloner

– vem tänker på människan?

I debatten om journalistik och etik, som nu är högaktuell är det i huvudsak de grova övertrampen som tas upp. Men det finns också mängder med artiklar och reportage om icke-officiella personer som på ett publikfriande sätt fro-sar i dramatik och snyft, utan att man alltid märker det. Men bakom finns brist på respekt för den person det gäller, i syfte att sälja. En skärpning behövs. Åsa Andersson tillhör de som vet, av egen erfarenhet.

–De flesta journalister har varit bra att ha att göra med, men det finns röttagg, säger Åsa.

Erfarenhet har hon fått av att ha gått igenom en hjärt- och lungtransplantation. Många gånger har hon varit arg och ledsen över den brist på respekt som journalister visat henne.

Men det är inte bara journalister-na som har "utnyttjat" Åsa utan vid vissa tillfällen har hon själv velat ha publicitet. Som i samband med dödsbegreppsdebatten och när arbetsgivare och myndigheter vägrade tro på att hon var frisk, trots att hon hade friskintyg. Ingen ville ge henne ett heltidsarbete. Arbetsförmedlingen föreslog för-tidspensionering.

Då brakade det löst

Hjärtklubben Viking, för hjärt-, hjärt- och lungtransplanterade, bjöd in media till sitt medlemsmöte i januari 1986. Medlemmarna ville visa att de var friska efter transplantationer i England, för att påverka den pågående debatten om ändring av dödsbegreppet från hjärtdöd till hjärndöd. Med en sådan förändring skulle göra det möjligt att genomföra hjärttrans-planterationer även i Sverige. Och publicitet fick medlemmarna – av

blandad kvalitet.

–Det var efter det mötet som det hela brakade löst, berättar Åsa.

Åsa fick både hjärta och lungor transplanterade vid Harefieldsjuk-huset i London 1985. Hon var då 23 år.

Hemma har hon en hel låda full med pressklipp ur facktidningar, dagstidningar, kvällstidningar, och veckotidningar om sig själv. Bland exemplen finns en artikel i Allers från 1988.

–Journalisten som skrev artikeln ringde och tjatade flera gånger, han accepterade inte mitt nej och försökte få mig att få dåligt samvete om jag inte ställde upp; "publici-tet är bra, tänk på alla som väntar på transplantation". Till slut var det enklast att säga ja, mina argu-ment räckte inte till. Journalister har ju en professionell övertal-ningsförmåga som det är svårt för en "vanlig" människa att stå emot.

Åsa blev lovad att få läsa arti-keln och rätta eventuella felaktig-heter innan den publicerades och sedan få en färdigtryckt tidning.

–Jag blev därför jätteförvånad när jag sedan var i mataffären och tittade i tidningshyllan, där fanns Allers med artikeln om mig. Jag väntade fortfarande på att få se konceptet.

Märkliga arbetssätt

Hon köpte tidningen, gick hem och läste, blev både ledsen och för-bannad.

–Den journalisten måste arbeta väldigt konstigt som skrev så mycket fel, trots att han spelade in hela intervjun. En annan jour-nalist antecknade bara några stol-par, men det blev en sann artikel!

Åsa visar på många exempel på direkta felaktigheter i tidningen:

–Jag förstår inte hur han kunde hitta på så. Antagligen skrev han Sahlgrenska sjukhuset istället för Östra, för han tror att alla trans-planterade patienter behandlas där och han brydde sig inte om att kolla fakta. Kanske lät det bättre med att farfar tillverkat mitt dock-skåp, men det är inte rättvist mot min granne som jag fick det av. Och datum för operationen var väl inte så noga för journalisten, men för mig är det en väldigt betydel-sefullt dag.

Dramatik- och snyftpålägg

Artikeln i Allers är också exempel på dramatiska överdrifter: "plöts-ligt en morgon ringde telefonen (...) Åsa och mamma Birgit tog första bäs-ta flyg till London".

–Journalisten vet mycket väl att jag redan var i London och vänta-de.

Ett annat exempel är hämtat ur Året Runt: "Personalen i skolan ac-cepterade inte att Åsa kom ensam, så därför fick Birgit rycka in och bära Åsa mellan olika salar och klassrum."

–Mamma var inte med mig i sko-lan. Tänk om mina gamla skol-kamrater har läst detta! De und-rar nog var jag har fått det ifrån. Jag gick mellan salarna, men i min takt.

"Och samtidigt som hjärtfelet förvärrades stötte det till ytterligare komplikationer. Vid närmare undersökning visade det sig att Åsas lungor var i mycket dålig kondition." (Året Runt)

–Att mina lungor var dåliga har både jag och läkarna vetat hela tiden, det hänger samman med mitt medfödda hjärtfel. Journalisten visste det också.

Många av "dramatikpåläggen" bygger på schabloner som journalister har tagit till sig, att hjärtsjuka inte kan gå i trappor eller cykla till exempel. "Jag orkade helt enkelt inte gå i trapporna..." (Året Runt)

–Jag gick alltid i trapporna – i min egen takt, för jag ville inte åka hiss i skolan, gjorde jag det blev jag retad. Man fick nämligen bara åka hiss om man var sjuk och på mig syntes det ju inte att jag var handikappad. Åkte jag hiss var det alltid någon som sa: "Varför åker du hiss, du är ju inte sjuk?" Därför avstod jag. Vid sådana tillfällen önskade jag många gånger att jag hade ett synligt handikapp istället, fast nu är jag glad att jag "bara" hade hjärtfel.

Ändringar utan verkan

Journalisten från Året Runt lät Åsa läsa artikeln och ändra felaktigheter innan den publicerades – men han brydde sig inte om hennes ändringar.

Han behövde inte tjata på Åsa för att få en intervju, för han ringde helt enkelt till hennes arbete och sa: "Jag är i krokarna, så jag kan väl komma upp till dig." Åsa förstod inte vem det var och vad han ville förrän han kom.

–Men han bjöd på lunch i alla

Åsa Andersson med pressklipp som hon samlat genom åren.

fall, så jag tjänade lite på den artikeln, säger hon med glimten i ögat.

Men det gick nog ingen ekonomisk nöd på journalisten. Han jobbade som frilans och publicerade artiklar om Åsa i flera tidningar. Artikeln han skrev för kommunaltjänstemännens tidning tycker hon var rätt bra. Till den behövde han inte hitta på så mycket dramatik och extrasnyft som till de i vecko-tidningarna.

Goda exempel

Efter två dåliga exempel på journalistik, visar Åsa på reportage hon har uppskattat. En medicinreporter från dåvarande kvällstidningen GT, skrev flera artiklar som Åsa fick läsa och göra rättelser i och som journalisten tog hänsyn till.

–Första gången hon tog kontakt med mig var i samband med debatten om transplantationer i Sverige. Egentligen hade hon tänkt

intervjua någon annan men han hade berättat sin historia för en annan tidning också, så då "måste" hon ha någon ny. Hon ville att jag skulle lova att inte gå till någon annan tidning. Mest på skämt sa jag att det beror på vem som betalar bäst. Hon erbjöd mig 1000 kronor, och det tog jag.

–Fotografer är ofta roliga. Aftonbladet ville skriva om hur svårt det var för mig att få folk att tro att jag är frisk. Det blev en telefonintervju från Stockholm, men en fotograf kom hem till mig där jag bodde utanför Lilla Edet. "Nu ska vi ta en bild så det ser ut som du orkar mycket och inte ser sjuk ut som de vill att du ska göra", sa han och beordrade fram ett par skidor, trots att det inte fanns någon snö ute. Jag fick ta min systers skidor och ställa upp mig med dem på samma sätt som en vinnare efter en slalomtävling. Han garanterade att det inte skulle synas att snön fattades och han hade rätt. En annan mycket positiv händelse i samarbete med media var när Åsa medverkade i Café Norrköping för ett år sedan.

–Det var väldigt roligt att vara med för vi blev så väl omhändertagna av personalen i TV-studion. Fast det är klart under direktsändningen ställdes inte riktigt samma frågor som under repetitionen, så man blev lite ställd emellanåt.

Visa respekt, slopa snyftpåläggen

Åsa har märkt journalister ofta hämtar uppgifter från andra tidningar. På så sätt kan också felaktigheter fortplanta sig.

Hennes önskan är att bli behand-

Forts nästa sida

Pressklipp om könsdiskriminering i TV-huset i Göteborg

"Tre minuter med Sara Kadefors i Filmkrönikan varje vecka. Det är vad TV 2 i Göteborg bjuder på av kvinnor i rutan. Resten är män.

I den 'jämlika' statliga kanalen, finns dessutom inte en enda kvinna i ledningsgruppen. Samtliga höga poster är tillsatta av män."

*Arbetet Nyheterna,
16 november 1994*

Steen Priwin till Arbetets kvinnliga reporter:

"-Men lilla vän, det är ingen jämställdhetsfråga, utan det handlar om kompetens. Det går i vågor vilka som syns i rutan."

*Arbetet Nyheterna,
16 november 1994.*

"Siewert Öholm ser den manliga dominansen som tillfällig och att den inte har något med jämställdhet att göra.

-Det är ingen könsdiskriminering utan tillfälligheter som spelat fram ett antal manliga programledare, säger han.

Peter Lundvall (*redaktionschef*) menar att ambitionen är att hitta kvinnliga programledare.

-Men det är svårt, väldigt svårt. Vi gör en professionell bedömning och försöker välja ut de som är bäst för våra program, säger han."

*Göteborgs-Posten,
17 november 1994.*

Det bidde ingenting men kostade 340 000

Under Befolkningskonferensen i Kairo i augusti lyssnade jag spant på radio, såg på TV och spanade i tidningar. Som medlem i SKV, en av de inbjudna frivilligorganisationerna, och som kvinna, kände jag mig delaktig och "närvarande". Norges Gro Harlem Brundtland höll ett frejdigt, mycket omtalat inledningsanförande. När var det Sveriges tur? Skulle "världen" lyssna? Än har vi ju inte helt förbrukat vårt goodwill-kapital i FN-sammanhang.

Så kom Inger Davidsson, dåvarande socialminister, läste upp sitt manus och... försvann igen.

Att anförandet som sådant innehöll en del viktiga ställningstaganden kom helt bort i sammanhanget, eftersom Inger Davidsson inte fanns till förfogande för att bemöta kritik och försvara sina påståenden.

Förutom det omdömeslösa i att satsa 340 000 kronor för en blixtsit i privatplan till Kairo, får väl inte dessa frågor behandlas så nonchalant av en svensk regering. Okey, nu har den avgått, men blir det bättre nu???

Erni Friholt

Alternativa Nobelpriset

Vill du få Nobelpriset ska du helst vara man och bo i USA eller i Europa. Då är chanserna störst. Sedan 1980 har 84 Nobelpris delats ut till 133 personer, varav 92% män, 6% kvinnor och 2% organisationer. 52% kom från USA och 33% från Europa.

Detta kan jämföras med Right Livelihood Award (det sk Alternativa Nobelpriset) som hittills har mottagits av 58 personer. 44% av män, 25% kvinnor och 31% organisationer. Av de sistnämnda var 11% kvinnoorganisationer. Mottagarna kom från Afrika (12%), Asien (28%), Europa (28%), Latinamerika (10%), USA (15%) och Oceanien (7%).

Årets Alternativa Nobelpris de-

las mellan Ken Saro-Wiwa från Nigeria för sin kamp mot miljöförstörelsen i Ogoniland, Hanumappa Reddy Sudarshan från Indien som kämpar för sitt stamfolks kultur, soligafolket i Biligiri Rangana i delstaten Karnataka, och SERVOL (Service Volunteered for All) som finns i Trinidad och Tobago i Karibien och som arbetar för och med mycket fattiga människor efter utvecklingsfilosofin: tro aldrig att du vet vad folk behöver. Fråga dem vad slags hjälp de vill ha. Därefter: lyssna uppmärksam. Deras röst är det viktigaste elementet i deras egen utveckling.

Dessutom får Astrid Lindgren ett hederspris.

Erni Friholt

När vi ska få 50% av det internationella kapitalet vet jag inte.

*Maria-Pia Boëthius,
med ett leende.*

Forts. från föreg. sida

lad med respekt och värdighet, ofta blir dramatik- och snyftpålägen på gränsen till nedlåtande. Alla uppgifter ska vara korrekta, även om det för journalisten bara rör sig om detaljer så måste de ta hänsyn till personen de skriver om. Åsa önskar också att journa-

listerna respekterar ett nej, det borde finnas en moralisk gräns för hur mycket tjat och vilka metoder en journalist får använda för att övertala intervjuobjektet. När journalisten skriver om en "icke-offentlig" person så måste den få godkänna texten före publiceringen.

-Numera säger jag att om de ska skriva, får det vara på mina villkor, men trots det kan man ju inte alltid lita på dem, bara hoppas.

Gunnel Atlestam

PS. Åsa har kontrollerat alla fakta i texten.

Se på TV?

Vi Mänskors redaktionskommitté beslutade sig för att genomföra en "vetenskaplig" undersökning av det media som i framtiden kanske blir den enda informationskällan och kulturförmedlaren för många och som redan idag har oerhört stor betydelse för vår vardag – TV.

Nu när vi äntligen har lyckats få 41% kvinnor i riksdagen och 50% kvinnor i regeringen: hur är då läget i vår så kallade tredje statsmakt, massmedia, när det gäller könsroller?

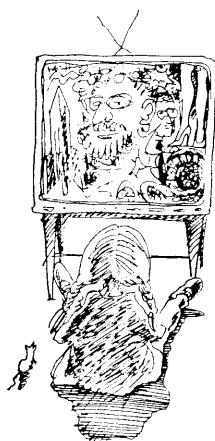
Vi är på väg mot ett nytt klassamhälle. Där den välutbildade, välbetalda håller sig med dagstidning och tidskrifter typ Vi Mänskor, medan andra har TV och radio som enda nyhetskälla. Politiska beslut och tekniken styr utvecklingen. Om man inför tex moms på dagstidningarna, vem unnar sig då en sådan, när man nu med teknikens hjälp kan se en mängd olika TV-program dygnet runt. Och vem orkar egentligen läsa ett digert bakgrundsmaterial i Vi Mänskor med lång pressläggningstid när CNN är på plats och sänder direkt. Vad spelar det för roll att de inte hinna med någon bakgrundsanalys eller helhetsbedömning? Det är inte så lätt att sakna något som man inte vet finns.

Det är inte bara med massmedias hjälp som vi håller på att bygga upp det nya klassamhället vad gäller kunskapsklyftor, utan också utvecklingen inom informationsteknologin är grogrund för detta om vi inte ser upp. Utvecklingen går mycket fort och kan därför lätt leda till att endast en liten del av befolkningen kan nyttja alla fördelar och snabbt skaffa sig kunskap och information. Därför är det viktigt att skolan och folkbiblioteken får re-

surser till, och håller sig ajour med, utvecklingen så kunskapen inte stannar i ett rum med bara unga välutbildade män utan blir allas tillgång i det nya informations-samhället.

Blandad kompott

Under en vecka i oktober satt redaktionskommitténs medlemmar klistrade vid sina TV-apparater. Vi begränsade vårt tittande till de markbundna kanalerna 1, 2 och 4. (Birgitta som inte har någon TV hemma fick i stället uppdraget att skriva ner vad som skulle få henne att köpa en.) Tyvärr var det två av kommitténs medlemmar som somnade under arbetspassen. Zaida missade stora delar av Bingolotto på så sätt. But here are the results:

Kulturprogrammet *Nike*, den svenska serien *Rapport till himlen* och *Helt hystersikt* i program 1 tillhör favoriterna. Madeleine hittade en höjdare på onsdagskvällen: en kortfilm av

Lena Hanno under rubriken *Filmare på väg*.

Vi började titta den 3 oktober, den dagen då TV 4 på allvar startade sin kampanj *Ja till EU* med seriestart för programmet *Europa-tåget* med Lasse Bengtsson som programledare.

– Desinformation på högsta nivå, säger Erni som tycker att det hade varit just att tala om, före sändningen, att det är ett "Ja till EU-tåg" det handlar om.

Männen och katastroferna

Under vår undersökningsvecka upptogs en stor del av nyhetstiden av den fruktansvärda Estoniakatastrofen. Massmedias bevakning av katastrofen diskuteras redan och kommer säkert att ge upphov till många forskningsrapporter. Men vår uppfattning är att man självklart måste rapportera om katastrofen, men varför alla dessa sidoreportage? Måste varje reporter hitta en egen vinkel och suga ut katastrofen från? Naturligtvis dominerades dessa reportage av män eftersom den ena experten efter den andra inom området intervjuades och dessa är män.

Överhuvudtaget var det oftast män som omnämndes i nyhets-sändningarna, de flesta inslagen handlade om krig, oroligheter och andra katastrofer och då faller det sig naturligt att män finns med. Några nyhetsinslag om idogt fredsarbete hittade vi inte, men det fanns modereportage, med kvinnor i bild. Och våra nya ministrar visades upp och intervjuades. Marita Ulvskogs ben fokuserades.

Det är skillnad på de kamera-vinklar man väljer för att visa kvinnor respektive män i, vilket indirekt innebär en värdering. TV 4

hade ett nyhetsreportage där en kvinnlig företagsledare intervjuades. Hennes ben och röda långa naglar föreföll väldigt intressanta för personen bakom kameran.

–Vem har granskat Gylls smalbena och trubbiga fingrar, undrar Aase, som i och för sig inte vill att någon ska göra det heller.

Det var också den här veckan som älgjakten pågick ute i skogarna och i våra TV-apparater. På torsdagen såg jag på TV2, Västnytt: en manlig uppfinnare, reportage om Jörgen Hansson vår nye bostadsminister och om ett manligt fotbollslag samt många smånyheter med illustrationer på män. En kvinnlig reporter gjorde en intervju med en manlig häcklöpare. Det var den enda kvinnliga rösten jag hörde under programmet, men ingen kvinna syntes i rutan.

Det är ett "manligt" urval av nyheter som visas upp, vilket till viss del hänger ihop med att det är män som har makt och för krig. Men har inte åtminstone den skattefinansierade televisionen ett ansvar att även ta upp kvinnors arbete och kamp???

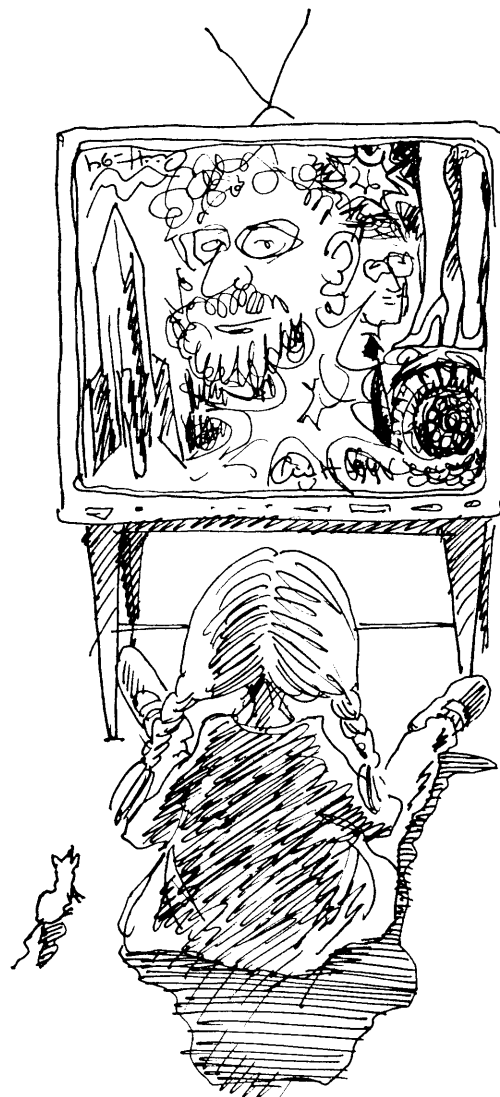
Tävlingsledare – ett mansyrke

Inte ens inom alla dessa evinnerliga tävlingsprogram ger man plats åt kvinnliga ledare. När jag tittade på TV 4 på tisdagen visades klockan 18.30 *Lingo* med Martin Örnroth som programledare, tre kvinnor och en man tävlade. Direkt därefter klockan 19.00 började *Jeopardy* med Magnus Härenstam som programledare, en manlig röst som påannonserar programmet och två män och en kvinna tävlar. Jag tycker i och för sig att programmet är rätt roligt, jag gillar frågorna, men varför inte ha en kvinnlig programledare som omväxling? Min favorit bland tävlingsprogrammen, *Musikjägarna*,

har också en bedrövlig kvinnorepresentation.

Manlig miljö

Behöver jag nämna sporten? Så mycket tid och så mycket karlar,

det är på gränsen till kriminellt, åtminstone i våra skattefinansierade kanaler.

TV 4 fick en enhällig bottenplacering i vår utvärdering, trots att vi bortsett från studiomiljön i tex nyheterna som är betydligt sterilare och "manligare" än de andra kanalernas och från reklamen som skulle behöva en egen granskning. När jag tex tittade på TV4 såg jag först *Våra jobb* ett lokalt program i en tråkig studiomiljö sponsrat av Volvo och Ericson. En karl i slips var programledare och han hade bjudit in två andra slipsar till stu-

dion som experter. Två reportage från "manliga arbetsplatser" där idel män intervjuades. *Kalla fakta* som ur vissa synvinklar är ett bra program handlade bl a om hur mycket pengar ungdomar spelar bort på olika spel. Men egentligen handlade programmet bara om hur mycket pengar pojkar spelar bort, så den som inte visste att ungdomar=pojkar, lika självklart som män=människor, vet det nu.

Men det var inte bara TV 4 som gjorde mig beklämd utan också tex *Striptease* i TV 1 med bl a ett reportage om Gullan Lundberg, moderat riksdagskvinna, man visade bl a när hon städade toaletten och satt hos frissan.

Något måste hända

Det finns mycket mer att säga utifrån vår "vetenskapliga" undersökning om tex barnprogram och filmutbud inklusive serier, men utrymmet i tidningen är begränsat. Det fanns eftermiddagsprogram som uppskattades av våra tittare men frågan på våra läppar är: när ska man sluta hänvisa kvinnor till att göra hem- och hushållsreportage med inslag av kultur, när släpps de in i maktens korridorer och när ska kvinnors arbete och kamp visas och inte Marita

Ulvskogs ben. Och när ska kvinnor få 50% av alla chefstjänster inom TV? I stort sett är det ett mycket nedslående resultat vi fått, när det gäller kvinnomedverkan och program som tilltalar kvinnor.

Det är viktigt att det händer något radikalt nu när det gäller kvinnobilden och kvinnors makt inom media, nu när TV:s makt blir allt större.

Gunnel Atlestam
Ill: Cecilia Häggström

DÅ köper jag en TV!

När TV sänder vartannat program producerat
av, med och om kvinnor

När det finns en kvinnoredaktion som upp-
märksammar kvinnors liv, situation och
verklighet i världen

När det finns en fredsredaktion som upp-
märksammar all mänsklig strävan till
fredligt och jämlikt samhälle,
att människor inte ger upp

När det är en balanserad blandning av
program från alla världens kulturer

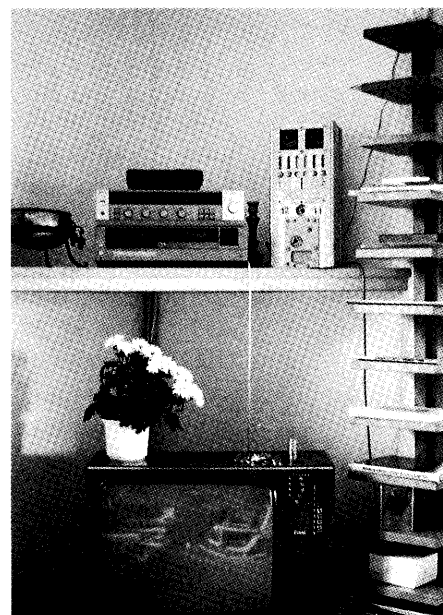
När jag känner mig stärkt, upplyft, blivit
påmind om det positiva i att vara människa
och sett visionerna till en värld där
människor samarbetar och löser problem
på ett fruktbart sätt

DÅ

kan jag överväga att köpa en TV!

Och när de riktiga visionerna blir verkliga
och vi lever efter dem så ställer jag nog in
TV:n i garderoben och går ut och njuter
av världen och människorna.

Birgitta Nilsson

*En av oss var det mest synd om när vi
genomförde "undersökningen". Hon
måste nämligen betala "parkeringsav-
gift" för att sitta framför TV:n. Rapport
och Aktuellt är dock gratis.*

Det internationella kapitalet har
störst makt, därefter kommer
media och på tredje plats politi-
kerna.

*Maria-Pia Boëthius,
på Bok&Bibliotek -94*

Nike eller Svensson?

Min undersökningskväll med Ka-
nal 1 började bra. Jag hade nöjet
att se Nike – kulturstycken. Och
efter mina TV-kvällar visade det
sig att Nike var höjdarprogrammet
alla kategorier. Reportagen hand-
lade om både män och kvinnor,
och även kvinnor fick vara med
som experter. Tex talade Kerstin
Thorvall både kunnigt och person-
ligt om Goya med anledning av
utställningen på Nationalmuseum
i Stockholm. Goya var en av hen-
nes favoriter när hon började sin
karriär som tecknare.

Det märks att båda könen är re-
presenterade i Nikes redaktion. En
kvinna, Ann Victorin, är produ-
cent.

Tristare blev det senare på kväl-
len när jag plågades framför för-
sta avsnittet av flåshurtiga Svens-
son, Svensson. En familjeserie
gjord av män. Handlar om mam-
ma, pappa, dotter, son. Mamma
blir chef på banken och räknar
med att hennes man ska glädjas
med henne; han har talat varmt för
jämlikhet. Ni kan väl själva räkna
ut att det inte håller i "verklighe-
ten". Han blir givetvis avundsjuk,
och sedan blir han svartsjuk när
frun blir utbjuden av högsta che-
fen.

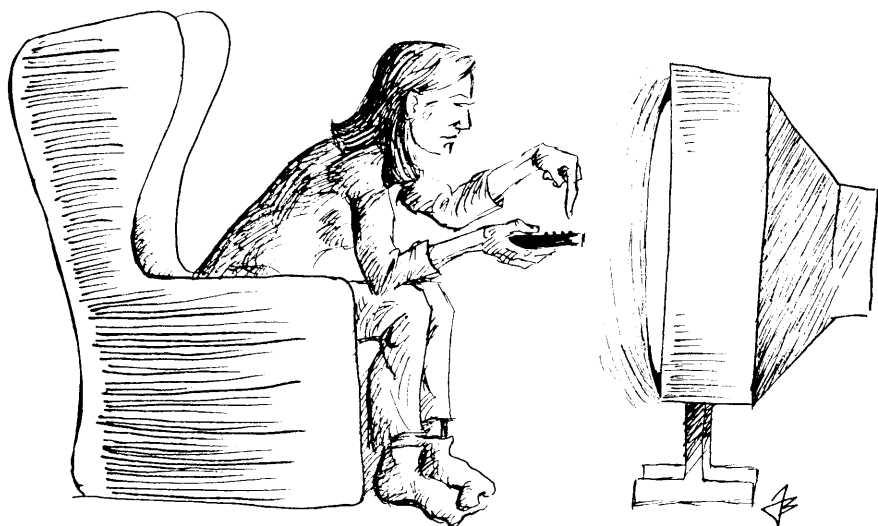
Pappan styr och ställer och be-
stämmer medan frun låter honom
hållas med överseende blick. Men
hon fogar sig och suckar lite över

att hon inte får något stöd i sin nya
uppgift.

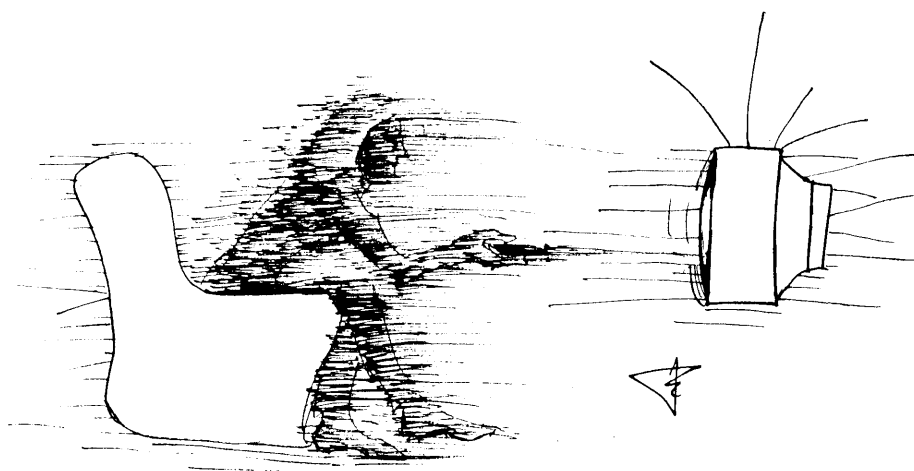
Om man ska ta serien på allvar
och analysera avsnittet, ger det en
bild av den patriarkala familjen där
kvinnan, som vet att hon är den
starkare av de två, låter sig styras
av sin omogna man. För vad skul-
le annars hända? Det patriarkala
förhållandet rubbas alltså inte i den
här familjen, båda är med i spelet.

Det är meningen att serien ska
vara rolig, men den här sortens
skämt uppskattar i varje fall inte
jag.

Lotta Wide

Aldrig en Jordan Tand- borste!

Förbryllad reser jag mig ur soffan för att stänga av TV:n. Det var alltså ingen tillfällighet att "favoritprogrammet för unga och gamla – Glöm inte tandborsten" var så bedrövligt dåligt just förra veckan, när jag bevakade TV4 för Vi Mänskors räkning. Nu, en vecka senare har jag gett programmet en ny chans. Men frågan kvarstår. Vad är behållningen av detta program, där programledaren Joakim Geigert rusar omkring och gapar och skriker, publiken skriker och allt sker i ett så hetsigt tempo att den enda programpunkten knappt hinna avslutas innan nästa tar vid?

Programmet består bla av olika tävlingar och sponsras av Jordan tandborstar och Trivselresor. Alla i publiken är beredda att med

tandborsten i högsta hugg direkt ge sig iväg på den resa som väntar de lyckliga vinnarna. Olika fall dock ödets lotter! En man i publiken som lyckats skjuta ner och träffa några personer med mjölsäckar, vinner nämligen potatismjölet som blir över – 40 kg! Det måtte bli saftkräm livet ut i den familjen.

Och så är det Kajsa – programvärdinnan som storbystad står och våpar sig i kortkort och urringat. Här skall jag erkänna ett visst tvivel på min fattningsförmåga. Först trodde jag nämligen att Kajsa hade problem med hörseln. Trots den skrikande programledaren verkar hon inte riktigt hänga med i svängarna. Men det är något som inte stämmer. Kajsa står nämligen näs-

tan konstant ett steg snett bakom programledaren. Han i sin tur, pratar rakt ut och orkar tydligen inte vända sig mot sin värdinna, vilket skulle underlätta för henne att uppfatta vad han sa.

Nej, det där med hörselfel stämmer nog inte trots allt. Men varför betar sig Kajsa som hon gör? Driver hon med publiken? Skall hennes roll vara någon slags parodi på TV-värdinneskapet för att legitimera detta pinsamt dåliga "underhållningsprogram"?

Ja... förklara den som kan. En sak står dock helt klar – ALDRIG en Jordan tandborste!!!

Marianne Lindström
Ill.:Jon Bergmark

Kulturpolitiska mål och Vi Mänskors överlevnad

I de kulturpolitiska målen från 1974 finns visioner om att kulturen skulle nå ut till hela folket och att man ska motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet, medverka till att skydda yttrandefriheten och skapa reella möjligheter för att denna frihet skall kunna utnyttjas.

För att säkra yttrandefriheten och mångfalden har staten hittills ansett att det var viktigt att stödja kulturtidskrifterna, till exempel Vi Mänskor. Detta har skett genom olika satsningar på gemensam

marknadsföring, men också genom direkt ekonomiskt stöd till utgivningen.

Under de senaste åren har dock bidraget till Vi Mänskor minskat drastiskt, i år halverades det från 120 000 till 60 000 kr. Om en tidning ska få bidrag ska den varken gå med vinst eller förlust.

Vi är inte de enda som har fått drastiska bidragsminskningar. Under senare år har ett 80-tal tidskrifter fått sina bidrag reducerade eller helt indragna, medan några nya har kommit till.

För att säkra Vi Mänskors ekonomi på sikt, måste vi ha fler prenumeranter!

Det går inte att förlita sig på politikernas välvilja och kulturintresse. Men handläggaren på kulturrådet har tröstat oss med att en tidskrift som fått avslag ett år på intet sätt är diskvalificerad för att söka ett annat år. Prövningen är årlig. Men det är väldigt svårt att planera med så kort framförhållning! Kanske behövs en förändring av beslutsordningen.

Sverige har fått ny regering, och jag tror säkert att Margot Wallström, vår nya kulturminister, har ambitioner för kultursektorn. Men vad har hon att sätta emot när Göran Persson ryter till om statens finanser? Kommer inte även i fortsättningen motorvägar att prioriteras och skolbibliotek att läggas ned? Får statens kulturråd några pengar att fördela i framtiden – eller kommer kulturtidskrifternas mångfaldiga röster att tystas?

Aase Bang

Prenumerera!

Värva en prenumerant eller ge bort Vi Mänskor i gåva – du får en Vi Mänskor-kasse i present! Använd kupongen på näst sista sidan.

Obs!

Vi Mänskor som taltidning!

Nu kan du prenumerera på Vi Mänskor som taltidning – under förutsättning att vi får minst fem prenumeranter. Priset är det samma som för pappersutgåvan – 140 kr för fyra nummer.

Skicka inga pengar än, men anmäl ditt intresse till:

Vi Mänskor,
Linnégatan 23,
413 04 Göteborg.
Tel. 031- 14 28 94.

Du kan också ringa till
Zaida, tel. 031-14 40 28.

Hur många bokstäver ryms på en kubikmeter?

Jag undrar om det är någon som kan säga hur många ord det går på en kubikmeter? Jag står mitt i den tionde upplagan av Bok&Bibliotek och hela luften tycks mättad av bokstäver. Jag lägger märke till att det är mest glada bokstäver. Det är glada möten mellan människor. Det är glada möten mellan människa och bok. Det finns så mycket av eftertanke och av hårt arbete. Någon har ju tagit på sig att ordna alla de där bokstäverna som vimlar i luften till ord, meningar, stycken, strofer, böcker mm. Vilka är egentligen dessa män och kvinnor vars tankar och ord tidigare dansade fritt i luften, men som nu sitter fint präntrade på pappret? Just nu känns det inte så betydelsefullt. Just här och just nu är jag dem så oändligt tacksam – vad vore livet utan böcker?

I Min bekantsakpskrets finns bokslukare i alla åldrar. Yngst och den som alldeles nyss tagit klivet in i böckernas värld är lilla Amanda. Hon är bara 14 månader. Tack vare storasyster har hon kommit förbi böckerna med de tjocka plastsidorna med bara en bild på varje sida. Pekboken. Att titta och peka. Och att bokstavligt talat smaka. Men lilla Amanda är försiktig. Hon gillar redan mumintrolle. Av någon anledning är lilla My favoriten. Sitter man med henne i knäet och läser Vem ska trösta Knyttet och frågar Var är lilla My klyvs hela hennes ansikte i ett stort leende och det knubbiga fingret med de underbara babygroparna pekar ut lilla My. Hennes andra favorit är Sniff. Amanda kan inte

prata än. Men om man frågar Vem är det? och pekar på Sniff så skrynklar hon ihop hela ansiktet och får fram en fnysning som liknar ordet Sniff. Det känns som om den lilla kroppen, annars så full av spring och nya upptåg, kan sitta i evigheter och bläddra i böcker och tidningar.

Äldst bland mina bokslukarvänner är Hanna. Hon har till och med fyllt 100 år och tackar sin skapare för att hon har synen i behåll. Hon läser mycket, även om det går mycket långsamt. Senast jag träffade henne satt hon käpprakt upp i sängen och läste Processen av Frans Kafka. Hon berättade för mig att hon läst denna boken långt tidigare i sitt liv utan att egentligen förstå författarens avsikter, men när hon nu i livets elfte timme tagit itu med den igen såg hon allt helt klart. När jag berättade detta för hennes lillasyster, endast 89 år gammal fnyste hon på småsyskons vis. Äsch, hon försöker bara göra sig märkvärdig. Jag tror inte alls att hon läser. Men det vet jag att hon gör. Hon läser ett par rader med sin gamla spröda röst. Det var vackert att lyssna på.

Här på mässan möter jag andra kamrater som har boken som intresse. Vi medelålders kvinnor fyller snabbt snart sagt varje vrå av mässan. Många av oss arbetar som bibliotekarier eller lärare. Andra kanske "bara" är mammor eller far- och mormödrar som har tagit på oss uppgiften att stimulera våra barn till att upptäcka böckerna. Det är vi kvinnor som bär upp hela den svenska bokbranschen. Vi lä-

Bild: Marie Hedberg

ser böckerna – 75-80% av alla medlemmar i bokklubbar är kvinnor. Vi arbetar med böcker – av förra årets 90 000 besökare var 74% kvinnor.

I vimlet på det gigantiska mäs-singsgolvet finns stora chanser att stöta ihop med de verkligt stora namnen. Där finns författarna. Där finns journalisterna. Bok & Bibliotek har med sina tio år hunnit bli en verklig institution i kulturens tjänst. Årets upplaga är så klart större och mer omfattande än sina nio föregångare. Ett har de gemensamt. Här trängs både finkultur och populärkultur. Om det nu finns någon som kan peka ut gränsen mellan de båda. Jag är inte ute efter något särskilt. Jag har ingen i förväg genomtänkt strategi för mitt mässbesök. Kanske är det lika bra. Det är en enorm trängsel. Ib-

*Britt Ling och
Barbro Fridén
underhöll på Vi
Mänskors
Speakers Corner
under Bok-
mässan i
Göteborg.
Montern
tillhörde
Tidskrifts-
verkstaden i
Göteborg.
Bild: Marie
Hedberg*

land låter jag mig bara föras med av strömmen, men ibland måste jag stanna upp och lyssna lite. Lyssna på sorlet. Det är mäktigt och nästan öronbedövande. Ibland blir orden ändå så tydliga. Det är som om de är på utflykt ur sin tilldelade kubikmeter. Det är orden

som lagts upp på en lång rad av en författare. Det är när hon läser dem med sin egen röst som de blir så tydliga. För det är bara hon som vet exakt hur de skall läsas. Det är bara hon som vet var betoningen skall läggas.

Det är som om det har uppstått

ett tomt hål mitt i trängseln. Där får orden en chans att klinga och höras. Jag tar tillfället i akt att vila örat för ett tag. Det är då jag undrar – hur många bokstäver rymms det egentligen på en kubikmeter.

Karin Holmgren

Ingen fredsprocess utan Ashrawi

Utan Hanan Ashrawi i Madrid hösten -91 hade det inte blivit någon fredsprocess i Mellanöstern, konstaterade Britt-Marie Mattsson i sitt hälsningsanförande till Hanan Ashrawi på Bokmässan i Göteborg.

Själv betonade Ashrawi behovet av att i politiken vara helt uppriktig. Men hur kan än idag rättigheter kränkas och civila dödas och fängslas, frågade hon och svarade själv att fredsprocessen inte bara är en serie tekniska steg, som USA gör gällande; det handlar mer om folkets tillit till en rättvis fred.

–I fredsprocessen måste konfliktens rötter diskuteras, säger Hanan Ashrawi. Jämlikhet och rättvisa är grunden för fred. För för-

sta gången i arabvärlden har vi nu en ledning som är redovisnings-skyldig inför väljarna. Ombudsmannasystemet lånade vi delvis från Norden. Vi har också rätt att ha en opposition med annat synsätt. Hamas politiska gren är en sådan. Om det sker militära överträdelser måste de beivras, men det får inte förekomma kollektiv bestraffning av oppositionen i en demokrati.

Ja, utan henne hade vi ingen fredsprocess idag. Men hon fick ingen del i fredspriset, som typiskt nog gavs till tre gamla våldsutövare: Yizak Rabin, Simon Peres och Yassir Arafat, två israeler och en palestinier.

Ola Friholt

*Hanan Ashrawi samtalade med Britt-Marie Mattsson under Bokmässan.
Bild:Erni Friholt*

Bild: Marie Hedberg

Visioner byggs på fakta!

När Agneta Stark kommer till Vi Mänskors Speakers Corner Ursinne mot vansinne på Bok&Bibliotek, direkt efter att ha presenterat sin nya bok *halva makten hela lönen* i Bonniers monter, är det en krönika i Svenska Dagbladet om EU av Rolf Gustavsson som på morgonen gjort henne ursinnig.

–Vi är mitt i en demokratisk process, jag följer den som deltagare och läsare, det slår mig hur orden och värderingarna hela tiden förändras.

I Svenska Dagbladet står att läsa: "Nej-sidan tenderar att mer driva

en faktaspäckad och känsloladdad agitation. Ja-sidan försöker övertyga mer genom resonemang och genom att vädja om tilltro till det upplysta ledarskapet." Det är skrämmande att man nu blandar ihop faktaspäckad med känsloladdad och gör detta till något negativt.

–Hur bygger man visioner om inte på fakta, undrar Agneta.

Agneta Stark, företagsekonom som försöker översätta ekonomisk teori till verkligheten och en av de Stödstrumpor som med reltivt stor framgång står i spetsen för kampen om halva makten och hela lönen till kvinnorna, anser att det är bokstaven man måste utgå ifrån när man talar om visioner.

–När det gäller stora ord och visioner, då försvinner partiskillna-

derna, alla vill ha fred och demokrati. Men skillnaden ligger i vilka skatter vi ska ha, och vilka medborgare som ska få pengarna.

Hon säger att om vi inte ska se till fakta kan vi lika gärna lägga ner partipolitiken.

–EU är ett vackert projekt i ord.

Media sovrar medvetet

Agneta pekar också på hur media blundar och sovrar bland "nyheterna". Ekonomiprofessorn Assar Lindbeck, som "normalt" får stora rubriker har sagt att om Sverige går med i EU så innebär det en katastrof när det gäller arbetslösheten. (Men själv tänker han rösta ja på andra grunder än ekonomiska.)

–Inga nyheter på TV har tagit upp detta. Assar Lindbeck är själv förvånad.

(Är det kanske hennes påpekan- den som fått media att till viss del ta upp detta nu långt efteråt.)

Hon avslutar sitt tal i Speakers Corner med att önska alla en god debatt och lagom sömnlösa nätter, detta inför omröstningen om EU, men det gäller nog också kampen om halva makten, hela lönen och våldet mot kvinnor och barn mm.

Stoppar i tid

Mona Sahlin har knutit Agneta

Stark till den jämställdhetsdelega- tion som ska arbeta med att gran- ska förslag från departementen, ur jämställdhetssynpunkt, innan de är färdiga.

–Vi ska göra ett förebyggande arbete. Jag tror att om vi är med från början så kommer vissa för- slag att falla ifrån tidigt, hade vi gjort så tidigare hade vi inte fått debatten om pensionerna tex.

Agneta säger dock att delega- tionens existens inte är någon ga-

ranti för att inte dumma förslag går igenom, men de som beslutar ska veta vad de gör.

Gunnel Atlestam

"Problemet är att de politiker vi har valt inte har förtroende för oss. Just nu är vi långt ifrån grundlagen som säger att all offentlig makt utgår från folket."

Agneta Stark

på Bok&Bibliotek -94

"Jag måste alltid visa vad jag tycker"

–Egentligen tycker jag att EU är den viktigaste frågan för kvinnor just nu, säger Jessika Halvarsdotter på Vi Mäns- kors Speakers Corner under Bokmässan. Hon är emot EU och i förra numret av Vi Mänskor publicerades Jessikas artikel "EU sanktionerar rasism". Tidigare har hon skrivit om "Kriminalisera kärnfamiljen" i Vi Mänskor nr 1-94.

Men Jessika avstår från att tala om både EU (Agneta Stark har redan bokat ämnet) och kärnfamiljen och väljer istället sexism. Vi som minns 70-talets debatt känner igen sig i många frågor som Jessika talar om. Jag måste erkänna att jag lyssnar med blandade känslor. Ett igen- kännande leende, javisst: om hur män upplever att två tjejer på en pub är "ensamma", om varför män öppnar dörrar för kvinnor, om hur kvinnor respektive män framställs i reklamen, om rätten att vara les- bisk. Men samtidigt så sorgligt – att vi inte har kommit längre än att unga, arga feminister fortfarande har anledning att debattera dessa frågor! (Kanske är det så att vi just nu har kommit längre i politiken än i det privata livet?)

Uppmuntra mod

På väg till en lugn vrå av mässhal- len möter Jessika och jag en kvin-

na från Nej till EU. Hon delar ut en tidning mitt framför Ja till EU:s monter. Jessika ber mig vänta och säger några uppmuntrande ord till kvinnan. När Jessika kommer till- baka säger hon att mod måste uppmuntras. Och själv är hon ju i allra högsta grad en modig person som vågar sticka ut hakan i olika frågor.

–Jag måste alltid visa vad jag tycker, det kan vara jobbigt ibland, men av erfarenhet har jag lärt mig att det är ännu jobbigare att inte reagera. Jag mår sämre av att inte ta itu med det jag ser. Men ibland undrar jag varför jag måste proble- matisera allt och varför jag inte kan få slappna av när jag tex ser en film på bio.

Under många år har hon funde- rat över sk kvinnofrågor. Idag är hon 23 år – hon var 15 när hon del- tog i sin första aktion mot porno- grafi. Efter grundskolan följde

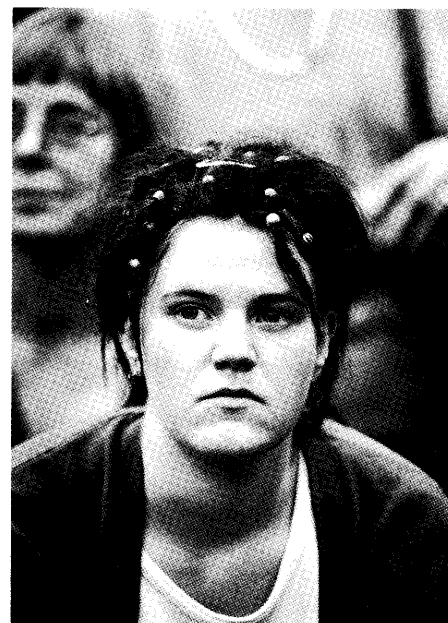

Bild: Marie Hedberg

några år på folkhögskola och se- dan studier i filosofi och pressve- tenskap på universitetet i Lund. Hon har provat olika forum för att diskutera feminism. På folkhög- skolan var hon med om att starta en kvinnogrupp där både killar och tjejer deltog.

–Men det blev alldeles för stor fo- kusering på att killarna skulle förstå. Det daltades och fjäskades, men jag lärde mig hur mycket en- ergi jag kan kasta ut utan att få något tillbaka! På universitetet var jag med i en kvinogrupp som fungerade bättre. Vi jobbade med medvetandehöjning.

Forts. s34

Konstnärsporträttet

*Venny Soldan Brofeldt målad av Hanna Hirsch-Pauli.
Fotograf: Ebbe Carlsson*

Konstnärsporträttet

År 1887 målade den 23-åriga målarinnan Hanna Hirsch ett porträtt av sin väninna Venny Soldan-Brofeldt. De delade ateljéplats i Paris, metropolen där så många av den unga generationens konstnärer träffades på 1880-talet. Venny Soldan var finska och som framgår av porträttet där hon håller en lerklump i handen och skulpturpinnarna vid sidan om, var hon skulptör. I porträttet är hon placerad sittande på golvet i den spartanskt möblerade ateljén. Hennes "osköna" placering på en matta på golvet med benen rakt ut, får hennes filtofflors undersida att sticka en i ögonen i förgrunden av målningen. Jag, som betraktare, hajar till inför ett så friskt och medvetet målat porträtt. Den avbildade, med halvöppen mun, ser ut att samtala med porträttmålarinnan. Visst kan man se att det är målat i 1880-talets naturalistiska stil, men det är för mig också en av de tidigaste målningar som skildrar en fri aktiv kvinna i en yrkesroll som inte var den vanligaste för kvinnor vid den tiden. Detta okonventionella porträtt har gjort mig nyfiken på målarinnan Hanna Hirsch som så självsäkert också signerat målningen.

Hanna Hirsch-Pauli kom från en högborgerlig judisk familj i Stockholm, dotter till en musikhörläggare. När hon målade porträttet av sin väninna hade hon just förlovat sig med konstnären Georg Pauli, som var närmre tio år äldre. Också han var en ung radikal konstnär, som deltog i främsta ledet när det gällde att kritisera den då mycket konservativa konstakademien. Han var av adlig släkt, men inte judisk, vilket gjorde Hannas föräldrar något kritiska till äktenskapet. Och hur blev det för den djärva konstnärinnan när hon gift sig? Faktiskt fortsatte hon att måla med oförändrad kraft. Hon hade fått uppmärksamhet och framgång från början av sin konstnärsbana, och det ansågs självklart att hon skulle delta i de radikala konstnärernas, Konstnärsförbundets, utställningar. Hon blev samma förbunds vice ordförande 1890 samtidigt som hennes man blev dess ordförande – trots flera av de manliga kollegornas protest. Den mest fördomsfulla kritiken stod skulptören Per Hasselberg för då han skrev i ett brev: "Förbundet räknar mellan 70 å 80 ledamöter och därav 4 å 5 kvinnor. Nu ha ni valt en av dessa till (v) ordförande dvs ledare!!! Gives där oss större bevis på degradering." Redan efter ett år avgick såväl Georg som Hanna ur Konstnärsförbundet.

Hanna Hirsch-Pauli fortsatte att yrkesarbeta trots sina tre barn. Hon hade alltid en egen ateljé, och hon tycks ha fått stöd att fortsätta av sin man. Han skrev tex till mecenaten Pontus Fürstenberg när denne köpt ett verk av Hanna: "Jag är mycket stor beundrare av min frus konstnärsskap..."

Hon kom att måla många inträngande porträtt av konstnärskollegor och vänner. Några grupporträtt, tex den stora kompositionen "Vänner", där Ellen Key sitter och läser högt bland sina vänner (däribland också Hanna och Georg Pauli), är betydelsefulla verk i den svenska konsthistorien. Men den första separatutställningen genomförde hon först 60 år gammal 1924.

Hela tiden höll hon fast vid sin inriktning att måla människor, och behöll den friskhet i anslaget som hon hade redan i början av sin konstnärsbana, och hon uttryckte skämtsamt i en utställningskatalog från 1930-talet att hon blivit omodern, när hon valt att inte förändra sin konst efter tidsandan.

Lena Boëthius

Vad händer i Kosovo?

Svedije Ahmeti

Sevdije Ahmeti, litteraturvetare, författare och en av grundarna av Rådet för försvar av mänskliga rättigheter och frihet, Prishtina. Sevdije är kosovoalban. Hon är engagerad i kampen för kosovoalbanernas demokratiska rättigheter.

Svedije har dokumenterat serbernas övergrepp på albanerna i Kosovo. Hon försöker också samla kvinnor till motståndsaktioner, men det är svårt för albanerna får inte vara ute på kvällarna, då det råder utgångsförbud.

Sevdije Ahmeti är också med i *East-West Women Leag Committee*, Budapest.

Hon är gift och har två vuxna söner, hennes man har varit vice hälsominister under Kosovos autonomi.

Apartheid i Kosovo

Jag lyssnade på Sevdije Ahmeti när hon var i Göteborg. Det var en kvinna i 50-årsåldern med allvarlig blick som tittade på oss. Hon talade en tydlig engelska. Hon sa att vi inte kunde förstå hur det är att leva som alban i Kosovo. När det var apartheid i Sydafrika var många människor upprörda, och protesterade på olika sätt mot detta. Mot apartheid i Kosovo finns det ingen protest, åtminstone som hon vet om.

I Kosovo utgör albanerna 90% av

befolkningen. De hade autonomt styre sedan 1974 i det socialistiska Jugoslavien. De hade eget parlament och representanter i alla institutioner. Det albanska språket var gällande och de hade eget universitet.

Husrannsakingar

I juli 1990 tog serberna över i Kosovo och förbjöd universitetet att tillåta albanska språket. Polisen och militären genomför hänsynslösa husrannsakingar och skrämmar halvt livet av gamla och barn. Rapporter om sådana raidar kommer dagligen. 700.000 människor är nu helt utan försörjning. Men allt skall betalas: mat, hyra, medicin mm.

Sevdije berättade härresande historier om hur polisen skjuter vilt omkring sig (i självförsvar) på allt som rör sig. De arresterar folk, även barn på 8-11 år. Unga flyktingar som överlämnas från tex Sverige vid gränsen, ser de aldrig till. Antingen har de flytt igen el-

ler är de sända till fronten eller fängelser. Barnen går i skola i någons källare, utan skolböcker eller annat material. Albanerna har inte rätt att ha ett statligt eller kommunalt arbete, de får ej studera eller tillhöra ett parti. Sevdije menar att det nu är så allvarligt att det kan blossa upp ett tredje världskrig. Alla serber har vapen.

Ropar efter hjälp

-Vi i Kosovo ropar efter hjälp, säger Sevdije. Vi hoppas på att alla förståndiga människor inser vår situation och hjälper oss, för vi lider mycket. Skicka inte tillbaka våra unga män.

Själva vågar de inte tala om för någon hemma att de skall bli skickade hem igen. De är så rädda.

Men kvinnorna gör försök att protestera. De går ut på torgen i "Kvinnor i Svart-aktioner".

De har små nätverk hemma hos varandra men de vill ha vårt stöd!

Zaida Hagman

Rättelse

I förra numret berättade vi om kvinnorna som envetet samlar in pengar till kvinnor i fd Jugoslavien. En nolla hade trillat bort när vi angav hur mycket pengar de fått ihop. Men nu kan vi istället berätta att summan stigit till 25.000 kronor! 20 oktober var dessutom en rekorddag med 963 kronor.

Stöd Kvinna till Kvinna pg 666 752-1.

Nytt från Zitzerrepubliken

Minns ni byn i Serbien som vägrade dra i krig (Vi Mänskor nr 1/94)?

Från besökare får vi veta att uthålligheten hos befolkningen sätts på hårda prov. Åter kommer inkallelseorder, deklarerade som korta reservövningar, till de unga männen. Ska de lyda order eller med en ny vägran återigen sätta sitt och sina familjers väl och ve på spel? En av de ledande i freds rörelsen, Vilmos Almási, sitter för närvarande i fängelse på fyra månader. Det verkar som om man vill statuera exempel, ta de utåt mest kända och aktiva personerna och lämna de tysta i fred. Så kommer det sig att fler och fler säger upp sitt medarbete i freds rörelsen och den serbiska regeringen närmar sig sitt mål, att splittra och därmed mjuka upp motståndet.

Den lilla kärntruppen håller dock ut och hittar ständigt nya uttrycksformer för sitt motstånd. Nu

är de i färd med att inrätta ett Tresnjevacs-museum i en skolsal. En skrift har getts ut som dokumenterar utvecklingen i byn de senaste två åren: "Från Zitzerklubben till den andliga republiken Zitzer." Vid en resa till Tyskland kunde fyra fredsaktivister vara med om invigningen av två nya konsulat, i Bremen och i Berlin.

För de nödvändiga kontakterna med utlandet är invånarna i Tresnjevacs dock helt hänvisade till gåvor, då det knappast finns några pengar i byn. Däremot finns det mat. Byn är med hjälp av småjordbruk och djurhållning ganska självförsörjande. Men folk är rädda för att även deras område, Vojvodina i norra Serbien, ska utsättas för en bosnisk situation, där krav på "etnisk rensning" uppstår. De aktiva bekräftar hur nödvändig och viktig kontakten med folk utanför är, för känslan av att man inte kämpar ensam och i ett tomrum.

Hittills har folk från Frankrike, England, Holland, Österrike, Sverige, Schweiz, Ungern, USA och Bolivia blivit "medborgare" i den andliga republiken. Vid de fyra aktivisternas rundresa i Tyskland i somras skrev över 500 personer in sig som medborgare i Zitzerrepubliken!

I Sverige planerar vi att öppna ett konsulat, med placering i Väst-sverige. Vi avvaktar närmare information och goda råd från Tyskland, varifrån vi för närvarande får den mesta informationen.

En dokumentärfilm om den märkliga byn i Serbien håller på att färdigställas av den ungerskfödda filmaren Agnes Moranyi, bosatt i Stockholm.

Alla ni som med intresse och deltagande vill följa skeendena i fredsbyn Tresnjevacs och stödja dess kamp – hör av er till under-tecknade:

*Erni och Ola Friholt,
tel. 0304-512 15*

Det lönar sig att skriva

Svenska Kvinnors Vänsterförbund skrev ett argt öppet brev till den indiska regeringen om fosterdiagnostik som i många fall leder till aborter av flickfoster (se Vi Mänskor 2/94).

Vi fick först ett långt svar från den indiske Stockholmsambassadören som dessutom erbjöd sig att komma till ett möte. Därefter inbjöd han två kvinnliga professorer och en företrädare för det indiska regeringspartiet (Congress) till Sverige, till ett slags goodwill-resa. Vi sammanträffade med dem och fick veta att den indiska regeringen förbereder en lag mot fosterdiagnostik, samt att ämnet diskuteras mycket i indisk massmedia och att "alla" egentligen är emot det.

Congresspartiet håller medvetandegörande-kampanjer och på Departementet för kvinnor och

barn betonas vikten av kvinnors ekonomiska självständighet.

–Men, suckade Mrs Zakia Siddique och Mrs Zoya Hasan, som ni vet behövs det framförallt en attitydförändring hos männen och det tar tid.

Ambassadören medgav att han blivit mycket arg när vårt brev kom, men att han sedan insåg att det var skrivet av kvinnor som faktiskt på allvar bryr sig om sina systrar i världen.

Vad vi nu kommer att göra är att

Indiens ambassadör till vänster, Helena Nilsson, ordförande i KIB och delegationen från Indien. Bild:Erni Friholt

informera våra vänner i Indien om breven och mötet. Då kan de i sin tur kan använda det och pressa på sina respektive delstatsregeringar.

Det lönar sig att skriva brev!

Erni Friholt

Vem skrev

1.
Rätt nu drages skrinkan ur skju-
len,
nu är Julen, nu är julen,
polskor, lust och härlighet!
Luften är nu ängslig och kulen
och så mulen, och så mulen;
Eolus han gör förtret.
Roligt vid bord äta och sjunga,
ge sin tunga
korv och lunga,
ha en vän, som ingen vet.

2.
När jag var åtta år fick jag en ask
med ljusblå pärlor av porslin i
julkapp
och inget mer. Pappa sa att jag
var duktig
som var glad ändå när andra barn
fick många fler saker. Men pappa
var ju arbetslös
så det fanns inga pengar
Jag räknade dom blåa pärlorna
och sa till mina skolkamrater
att jag hade fått
ett hundrafyrtiofyra julklappar

3.
Natt över Judaland,
natt över Sion.
Borta vid västerrand
slocknar Orion.
Herden, som sover trött
ute å fjället,
barnet, som slumrar sött
inne i tjället,
vakna vid underbar
korus av röster,
skåda en härligt klar stjärna i
öster,
gånga från lamm och hem,
sökande Eden.

4.
Det går inte ihop med någonting
och speciellt inte med julen och de
underbara ögonblicken. Vad är det
för mening med att Jesusbarnet ska
födas i morgon, att man har det stä-
dat överallt och att mamma och
pappa är nästan vänner när Döden

redan har varit här? Stjärnorna ly-
ser förgäves och det är försent med
allting, med frälsningen och him-
len och härligheten.

5.
Det var julgröten, som kokte och
puttrade i spisen, jämte annan jul-
kost. Ty det var julafton och enligt
seden på landsbygden i Sverige
skulle maten kokas för hela julhel-
gen, så att man under helgdagar-
na endast behövde värma den till
måltiderna.

Det var icke rike-mans mat, må
ni tro, som koktes i grytan. Ty i stu-
gan bodde endast en torparhustru
– och hon var änka – med sina tre
barn. Men hon var en arbetsam
och förtänksam kvinna och god
moder, och hade nu, julen till he-
der, bullat upp på bästa vis; och
det var icke att förakta. Tre mar-
ker kött hade hon köpt, och det
koktes nu som bäst med persilje-
rötter och selleri, och lovade en
kostlig soppa samt mustig kål för
juldagen. Ty om juldagen vill man
ha kål på landet. Där var också
lutfisk, hel och vit och mjuk, i en
panna, och – potatis, det förstås av
sig självt.

Vem skrev vad? För-
sök att passa ihop
textutdragen
med förfat-
tare

6.
Har ni någonsin legat på en divan
på julaftons eftermiddag i negligé
och ansiktsmask, blandad på hav-
regryn, äggvita och rosenvatten,
och väntat på att bli så vacker att
ni kan bräda alla släktens övriga
kvinnor?

Det har jag, och att det hade
gått så långt med mig var uteslu-
tande fru Tumles förtjänst.

7.
Under tiden hade de inte mycken
julfröjd nere i den gamla Ingmars-
gården. De hade sökt Ingmar
Ingmarsson hela julkvällen.

Först hade de gått runt i hela
boningshuset och i alla uthusen.

vad om julen?

och titel. Citaten är hämtade ur texter, som alla handlar om julen.

De hade sökt från vinden till källaren. Sedan hade de gått omkring till granngårdarna och frågat efter Ingmar Ingmarsson.

Då de inte hade funnit honom, hade söner och mågar begett sig ut kring marker och gården. Blossen, som skulle ha lyst kyrkvandrararna vid färden till julottan, tänades och buros under det rasande yrvädet omkring på vägar och stigar.

8.
Jag var hungrig. De andra barnen hade gått in till sitt för att byta klänning och vänta på tomten. Det var tidigt skumt hos oss som bodde på nedre botten. Det kvällades. Då kom en av de främmande männen från farstun rakt in i köket. Jag har glömt hans ansikte. Men han var barhuvad och gick i strump-lästen som om han redan hörde till gårdsfolket. Och han rökte en cigarr som de gör om julen.

–Är du ensam, lilla flicka, frågade han mig. Jag sa:

–Min mamma sover.

–Jaså. Sover på julkvällen, lilla flicka?

–Hon ligger.

9.
Står där så grå vid ladgårdsdörr, grå mot den vita driva, tittar, som så många vintrar förr, upp emot månens skiva, rittar mot skogen, där gran och fur drar kring gården sin dunkla mur, grubblar, fast ej det lär båta, över en underlig gåta.

10.

Han stannade vid ytterdörren för att önska bokhållaren god jul. Den stackaren huttrade i kölden, men han önskade varmt detsamma.

”Han är ju lika galen”, muttrade Scrooge för sig själv, när han hörde det. ”En bokhållare som tjänar femton shilling i veckan och har fru och barn att försörja – och så talar han om en glad jul. Alla människor är ju galna – det känns som att leva på ett dårhus det här!”

11.

Vi, alltså pappa och jag, stiger upp klockan sex den bestämda morgonen därför att granar måste köpas i mörker. Vi går från Skatud-

den till andra ändan av stan för där finns en stor hamn som är nödvändig bakgrund för granköp. Vi brukar välja i många timmar och miss-tror varenda gren, den kan vara in-borrad. Det är alltid kallt. En gång fick pappa grantoppen i ögat. Mor-gonmörkret är fullt av svarta fry-sande bylten som letar gran och snön är beströdd med granris. Över hela hamnen och torget vilar en stämning av hot och förtroll-ning.

*Tävlingen är sammanställd av
Madeleine Bergmark
Ill: Cecilia Häggström*

Text nr:

Viktor Rydberg, Tomten.....
Ingrid Sjöstrand, När jag var liten
Stina Aronsson, Julkväll.....
Lise Nörgaard, Julen är alla hjärtans fest.....
Viktor Rydberg, Betlehems stjärna
Selma Lagerlöf, Gudsfreden
Carl Michael Bellman, Juldikt till okänt värdfolk.....
Margareta Strömstedt, Julstädningen och döden.....
Fredrika Bremer, Julaftonen och julottan.....
Tove Jansson, Julen ur Bildhuggarens dotter.....
Charles Dickens, En spökhistoria vid jul.....

Skicka lösningen till:

Vi Män-skor,
Linnégatan 21,
413 04 Göteborg

Eko-kläder

– nittiotalets modetrend eller framtidens baskläder

"Från frö till fleecetröja". Får du se den rubriken så var kritisk. Fleece-tröjor tillverkas nämligen av returplastflaskor. I TV visas nu en reklamsnutt om att dricka mycket av en viss dryck, för se då blir det många fleecetröjor om man är duktig på att lämna igen tomflaskorna av plast. Allting går att sälja med mördande reklam och ekokläder är ett bra försäljningsargument. Det är modernt. Men är allt som görs av återanvänt material verkligen ekokläder och är det alltid så bra?

Miljö – ekologi – retur – återanvändning – resurser – förnyelsebar, det är många uttryck och det kan vara svårt att skilja på begreppen. Under en vecka i höst läser jag i dagstidningen om: märkeskläder gjorda av lump, en begravningskista av miljövänlig papp, en mirakeltrasa som gör rent utan kemikalier och om en hylla av återvunnen wellpapp.

Klänning av sopsäck?

Apoteket säljer tamponger med vitmossa i, en stor möbelkedja lanserar en "grön" madrass helt återvinningsbar (till för några årtionden sedan var alla madrasser återvinningsbara!) Jag har varit på modevisning med kreationer sydda av begagnade kläder och inredningstextilier, samt av material som normalt inte används till beklädnad. En kjol av spetsgardin kan bli raffigt – men vem vill gå i en klänning av en svart sopsäck?

Att dagstidningar håller värmen innanför rocken är gammalt och beprövat, men om tidningen plastas in till en väst – då är det bara en kul grej. Eftersom inredningstextilier inte har samma höga krav på restvärdesinnehåll av kemikalier som beklädnadstextilier, så är det inte alltid så lyckat att sy kläder av till exempel gardintyger om plagget ska bäras nära kroppen.

Eko-kläder är 1990-talets trend, efterfrågan bara ökar. Men det är inte lika lätt att få fabrikanterna att ställa om sin textiltillverkning som det var att få fram det oblekta kaffefiltret på kort tid.

Ekologi är läran om förhållandet mellan levande varelser och deras omvärld.

Med ekologiskt framställda textilier menar vi: textilier till vilka det används så lite kemikalier och så lite energi som möjligt, att råvaran är förnyelsebar och att vissa hälsokrav uppfylls.

Miljömärkning – en snårskog

Kriterier för miljömärkning av textilier finns nu i Europa, bland annat i Österrike (Öko-Tex – Trygg Textil) och Eko-Tex (Tyskland). Till Sverige importeras plagg med märkning från ekologiska odlingsar i Peru och Texas. Nu väntar vi på en svensk märkning. Textilerna måste uppfylla både miljö- och hälsokrav. Det är inte säkert att det som är bra för miljön är bra för min kropp och tvärtom.

Naturskyddsföreningen med symbolen Falken – Bra Miljöval arbetar nu med att ta fram bestämmelser för textil miljömärkning. Resultatet väntas bli klart till årsskiftet.

Den nordiska statliga miljömärkningen SIS (Standardiseringskom-

missionen) med märket Svanen samarbetar med EU:s miljömärkning. Detta är ett gigantiskt arbete, mycket svårare och mera omfattande än tvättmedelsmärkning.

Det handlar hela tiden om frivillig märkning och det är vi förbrukare som ska fråga efter den. Men med de många olika märknings-system som kommer att finnas gäller det att vara en väl upplyst konsument. Det viktiga är också att skilja på miljömärkning och inregistrerade varumärken. Om plaggetiketten heter "Grönvit bomull" anger det inte om produkten är framställd på ett bra eller dåligt sätt.

Små producenter slås ut

Med ökande efterfrågan av giftfritt framställda kläder ökar också kravet på kontroll av produktions-verksamheten. Det kostar att kontrollera och certifiera, endast de kapitalstarka producenterna kommer att ha råd med detta. En risk är att de små lokala odlarna i u-länderna inte har råd med kontrollen och kommer att slås ut. Vill det sig illa kommer de redan stora inom textilindustrin att vinna på denna märkning, men det är nog inte vad som var avsikten. Meningen är att den enskilde konsumenten ska veta vad hon köper och sedan är valet köparens vilken

*Lykke
med
bomulls-
kvist
och
Eko-
tröja.
Bild:
Ola
Backer*

produkt hon vill ha.

Antingen är det odlingen av textilråvaran som miljödeklarerar eller så är det fabrikationen av fibern eller framställningen av det färdiga plagget. Mera sällan är hela kedjan från odling till plagg garanterat miljövänlig, men det är väl detta vi konsumenter kommer att begära.

Vad hjälper det om bomullen är obesprutad och handplockad om den sedan behandlas med dioxiner för att inte ruttna under frakten. Speciellt bomullsodling kräver

enormt med kemikalier, en fjärdedel av jordens åtgång av bekämpningsmedel sprutas över bomullsfälten. Idag är det ungefär en procent av världens odlingar som drivs på ett ekologiskt sätt.

Agenda 21 och kläderna

AGENDA 21 är handlingsprogrammet om hur jordens befolkning ska leva i bättre samklang med naturen i ett kretsloppsanpassat samhälle. De flesta kommuner har börjat med ett lokalt miljöarbete, är du intresserad så hör efter

där du bor om de har någon grupp som arbetar med textilier och miljö.

Det blir spännande att se hur mycket vi får av vita och gröna förnyelsebara "miljökologiresursbesparingsanpassade" textilier!

Margareta Backer

Vi kvinnor har otroligt mycket makt, speciellt konsumentmakt. Kvinnor står för 80% av inköpen till hemmen. Vi kan bojkotta.

*Maria-Pia Boëthius
På Bok&Bibliotek -94*

Bok om Eko-kläder

Ekomodet – Lotta Lanne, Lasse Johansson

Informatica 1993.

Kretslopp Rapport 1:93.

Detta är den första svenska sammanställningen i sitt slag om miljömärkning av textilier. Boken på 96 sidor omfattar det aktuella läget idag vad gäller textilier och miljön, främst angående naturfibrer.

Vi informeras om den mängd av kemikalier som idag används i produktionskedjan av textil, det är en tankeväckande läsning. Intressant är kapitlet om amerikanskan Sally Fox, som trots motstånd

framställer frön och bomull med naturlig färg.

Boken har en utmärkt lista över organisationer och företag som har eller håller på med kriterier för textil miljömärkning. Det finns en adress- och telefonlista så att den intresserade själv kan gå vidare.

Illustrationerna är trevliga, men en del av fotografierna kunde ha uteslutits. Tabblån över textila material är bra, men varumärkesnamnen är inaktuella eftersom listan är mer än tio år gammal. Det finns också en studieplan för cirklar om ekomode.

MB

Ny MUDI

MUMS-Guide

Här har du den enkla guiden för handväskan som leder dig rätt när du handlar. MUDI står för Mat Utan Djur Industri, MUMS för Mat Utan Multinationella Storföretag.

Du kan köpa guiden för 10 kronor hos Alternativ Handel, Gröna Bodar eller beställa den direkt från Jordens Vänner för 5 kronor + porto. Adressen är Fjällgatan 23A, 116 28 Stockholm, telefon 08/702 20 17. Var en medveten konsument – din makt är stor!

Erni

På spaning efter ett bättre boende

– och ett bättre samhälle

Finns det en skillnad mellan mäns och kvinnors syn på planering och boende? Vari består i så fall den skillnaden och vad beror den på? Hur får man tag i kvinnoperspektivet (om det nu finns)?

Det är några av de frågor som Inga-Lisa Sangregorio diskuterar här och i sin nyutkomna bok *På spaning efter ett bättre boende*, som presenterar och sammanfattar femton års nordiskt kvinnosamarbete på temat "Bygga och bo på kvinnors villkor".

"Bara en karl som aldrig gjort rent en toalett kunde konstruera ett sånt underverk av snirklade rör i ett trångt utrymme. Jag får ligga på knä med näsan nästan i toalett-skålen för att nå bakom sitsen. Handfatet får en extra avtorkning just innan gästerna kommer och jag svär över handfat utan skvalpkant och nedsänkt plats för tvålén." Citatet är hämtat ur en krönika i DN sommaren 1994. Rubrik: "Varför städhjälp när en kvinna jobbar gratis?" Den är roligt skrivet och många känner säkert igen sig, men frågan är vilken slutsatsen blir. Via biståndsarbetarnas Afrika ("till slut hade även de rödaste afrogruppene tjänstefolk: man kunde ju alltid skylla på att folk behövde jobb") hamnar vi i arbetslöshetens och pigdebattens Sverige. Krönikören är ambivalent, men över det hela svävar ändå 90-talets behändiga lösning på medelklassens problem. Är badrummen taskigt designade och arbetsbördan i hemmet ojämnt fördelad? Låt någon annan (kvinna) ligga med näsan i toalett-skålen!

Så räddas både husfriden och karriären.

Samma problem, olika lösningar

När arkitekter och andra intresserade för tjugo år sedan samlades till en serie temakvällar kring boende ur kvinnosynvinkel handlade det mer om samhällsplanering än om toalettdesign, men badrummen fanns med på ett hörn, och kritiken såg ut ungefär som i citatet ovan. Men lösningen var inte "skaffa städhjälp" utan "bygg bättre" (och fördela det nödvändiga arbetet rättvist). Gudrun Linn, som senare skrev en doktorsavhandling om städning av badrum och under en period blev Sveriges mest avhånade person, har berättat att det var här hon fick inspiration att ge sig på ett så inoppor-tunt ämne. Resultatet blev bla de vägghängda toaletter som framsynta byggherrar numera installerar. Vem som än sköter städningen är detta rimligtvis ett framsteg.

Handgripliga byggnadstekniska detaljer som denna har spelat en ganska underordnad roll i det idé- och utvecklingsarbete som skildras i *På spaning efter ett bättre boende*. Det till synes triviala badrumsexemplet illustrerar emellertid åtminstone två saker som är viktiga att hålla i minnet när man diskuterar vad det kan innebära att "bygga och bo på kvinnors villkor". Den ena är att om kvinnor retar sig på opraktiska lösningar som många män inte ens lägger märke till så beror det inte på vår

"natur" utan på våra erfarenheter. Ökad jämställdhet mellan män och kvinnor är viktig både för att ge män erfarenhet av boendets praktiska mödor och för att ge kvinnor makt och möjlighet att påverka planering och byggande.

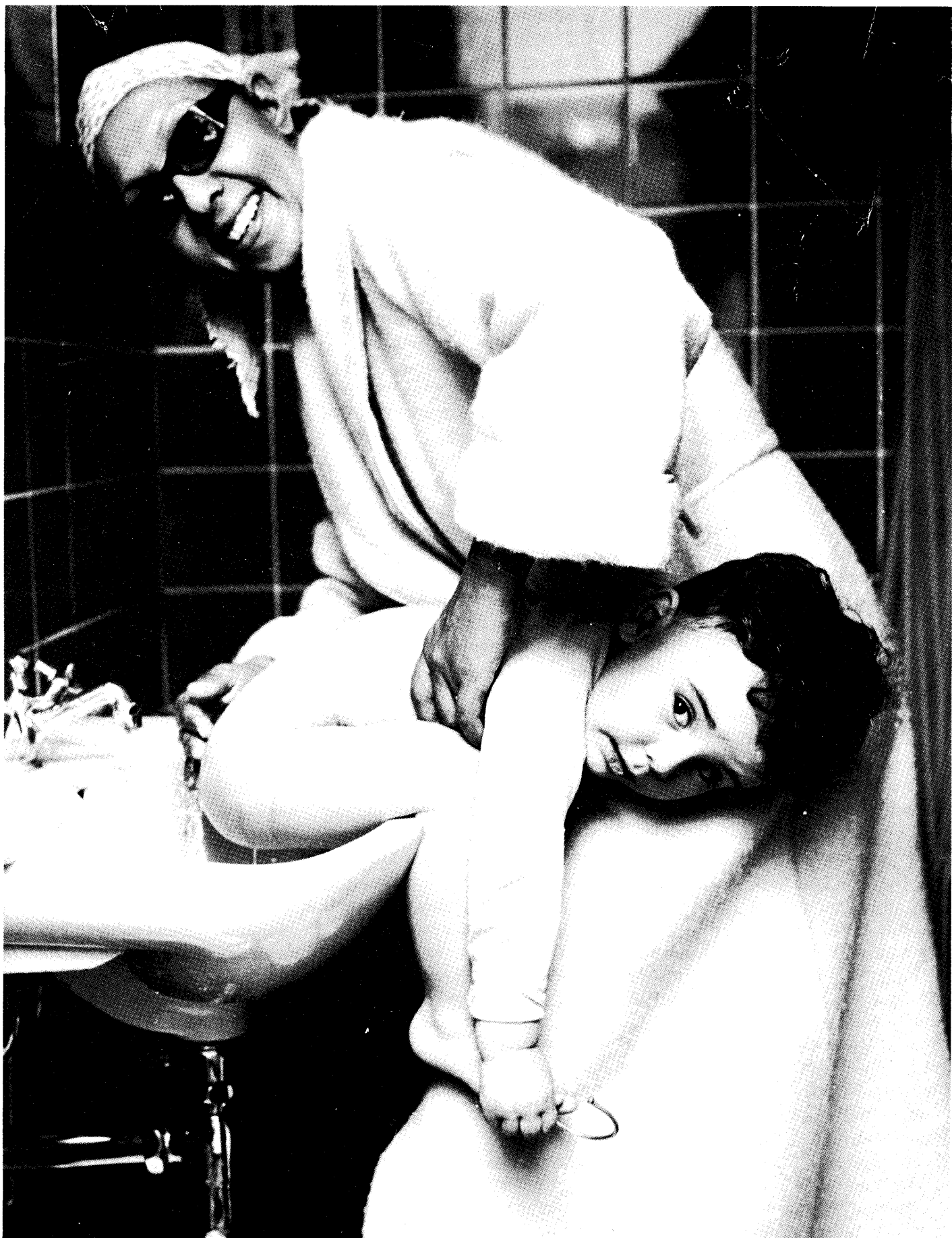
Men exemplet visar också att det inte hjälper med aldrig så jämställda parförhållanden om hela samhället är ojämnt. Om de kvinnor som har möjlighet att påverka utvecklingen lever liv som är alltför olika andra kvinnors spelar det inte så stor roll om vi får fler kvinnor i politik och planering.

Bortom eländesbeskrivningar

Sjuttio-talet var en tid då många kvinnor i den nya kvinnorörelsens spår började se med nya ögon på sådant som de flesta tagit för givet eller i varje fall inte betraktat som "kvinnofrågor". Dit hörde byggande, boende och planering.

Allt fler kvinnor yrkesarbetade och upplevde själva behovet av förändringar i ett samhälle som tycktes planerat av och för män med hemmafruar. I många länder bildades kvinnogrupper som arbetade med bostads- och planeringsfrågor.

1979 beslöt en grupp kvinnor från de nordiska länderna att ordna en konferens på temat "Bygga och bo på kvinnors villkor". Målet var att nå bortom eländesbeskrivningarna och tillsammans skapa en vision av ett samhälle

som var både önskvärt och möjligt och en strategi för att nå dit.

Gensvaret var enormt, och konferensen, som hölls i Kungälv, blev en stor upplevelse för deltagarna. Både visioner och strategier växte fram i förbluffande enighet mellan de 120 kvinnorna från fem olika länder, i olika åldrar och med olika familje- och yrkessituation. Men när arrangörerna dagen efter konferensen började sammanställa materialet visade det sig att det mesta handlade om arbete, medan mycket lite hade sagts om hus och lägenheter.

Betydde det att de hade rätt som hävdar att arbetslivet och inte boendet måste vara utgångspunkten för all förändring. Tvärtom. Kungälvskonferensen utgick från en mycket vidare arbetsdefinition än den gängse och från en övertygelse om att förändringen måste börja just i boendet. För att skapa levande bostadsområden, levande uppväxtområden för våra barn, drägliga livsvillkor för kvinnor, måste arbetet organiseras, fördelas och lokaliseras annorlunda än idag.

Män och kvinnor måste dela både det betalda och det obetalda arbetet. Arbetstiden i lönearbete måste bli kortare, men inte bara för att vi skall få mer "fritid" utan också för att vi ska ha tid att samarbeta i bostadsområdet (kvarteret, närmiljön eller vad man nu vill kalla det) kring frågor som bäst löses lokalt av de närmast berörda.

Mellannivå

Kungälvskonferensen använde ordet "mellannivå" för att beteckna något som ofta saknas i dagens samhälle men som sågs som en förutsättning för ett bättre vardagsliv. Mellannivån är nivån mellan den (alltför) lilla familjen och "storsamhället", en arena för samarbete över hushållsgränserna och över gränsen mellan "proffs" och de närmast berörda.

Mellannivådiskussionen föregriper den nu aktuella debatten om

civilsamhället men erbjuder ett alternativ som är både hållbarare och mer genomtänkt än högerutopin om det skattebefriade samhälle där någon (annan) gratis tar hand om vård och omsorg.

Det handlar inte om att fly från staten utan om att öppna och komplettera familjen/hushållet.

Ringar på vattnet

När jag efter nästan femton år läste om rapporten från Kungälv häpnade jag över att den kändes så aktuell. Det kan ses som något positivt: vi föregrep många av de frågor som sedan visat sig vara de viktigaste framtidsfrågorna: miljö, omsorgen, avvägningen individ-kollektiv. Men man kan också bli otålig över att de nödvändiga förändringarna sker så långsamt och över att så starka krafter arbetar i motsatt riktning.

Kungälvskonferensen kom att inspirera inte bara ytterligare (hitills) fem konferenser på samma tema utan också en uppsjö av andra initiativ. En forskargrupp har arbetat vidare med mellannivåbegreppet som en förutsättning för "det nya vardagslivet", som i våldsam sammanfattning kan beskrivas som ett mer helhetligt liv där klyftan mellan produktion och reproduktion har överbryggats.

I Norge har sex kommuner prövat planering "på kvinnors villkor". Arbetet har handlat mer om samhällsplanering än om byggnad, mer om hur vi organiserar vardagslivet än om hur husen ser ut, och de konkreta byggprojekten är inte så många. Dit kan man räkna de små kollektivhusen "på arbetsgemenskapens grund" och Athenahusen, som stod färdiga till bomässan i Örebro.

Byggherrar(!) var en grupp kvinnor, och de såg bland mycket annat till att lägenheterna blev lättstädade (givetvis med vägghängda toaletter och badkar utan front) och därmed också "sunda", och att de gemensamma utrymmena gjordes generösa och inbjudande.

Gemensamma lösningar gynnar kvinnor

Det är ingen tillfällighet att det gemensamma spelat en så viktig roll i dessa moderna byggen inspirerade av kvinnor. Går man till historien finner man att kvinnors idéer för att förbättra sin situation ofta byggt just på gemensamma lösningar och samarbete.

Får man tro den franska forskaren Evelyne Sullerot, som jämfört kvinnors situation under olika historiska epoker och i olika kulturer, har kvinnor gynnats av gemensamma och missgynnats av privata lösningar.

Men, säger vän av ordning, kvinnor är väl olika? Vilken rätt har några kvinnor att uttala sig i alla kvinnors namn? Självfallet är kvinnor olika, lever olika liv, har olika mål. Men Sullerot förklarar att det hon studerat är vad som gynnar kvinnor som grupp, inte enskilda kvinnors lycka eller olycka: "Jag är inte ute för att berätta anekdoter."

Vad man definitivt inte kan göra om man vill hitta ett "kvinnoperspektiv" är att fråga enskilda kvinnor hur de skulle vilja förändra sina liv och addera svaren. Horisonten blir för snäv, kunskaperna om alternativen för begränsade, nuet för överväldigande.

Men erfarenheterna visar att när kvinnor tillsammans försöker formulera vad de värderar högst och skissera en bild av det goda livet, då är likheterna större än skillnaderna.

För tjugo år sen, när vi började diskutera boende ur kvinnosynvinkel under slagordet "kvinnor och barn bor mest", sa en av de män som deltog i diskussionen att männen inte borde vara med. "Vi bara förlänger er frigörelseprocess, medvetet eller omedvetet." Det var säkert riktigt då, och det fortsatta arbetet har skett i kvinno-grupper. Nu är tiden mogen att få med männen inte bara i diskussionerna utan också i förverkligandet.

Inga-Lisa Sangregorio

(artikeln har tidigare varit publicerad i tidskriften Bygghforskning)

AGENDA 21

– ett uppdrag till alla

FN:s andra miljökonferens genomfördes i Rio de Janeiro i juni 1992. Det mest omfattande dokumentet från Rio-konferensen är Agenda 21, som ska användas som ett handlingsprogram för det 21:a århundradet. Agenda 21 är ett uppdrag till *alla* i samhället att ta sitt ansvar på miljöområdet.

Det grundläggande problemet i Sverige är att hela vår välfärdsidé bygger på en ökad konsumtion. Tidigare har nya områden i andra delar av världen kunnat exploateras i vår jakt efter råvaror.

Idag finns en insikt om att jorden inte har nya oexploaterade områden att ta till när råvarorna sinar. Vårt slösaktiga sätt går inte att överföra till den stora delen av världens befolkning och vår egen och världens miljö tål inte den exploatering som konsumtionen ger upphov till.

Konsumtion handlar inte bara om vad vi köper, om produkten är återvinningsbar, nedbrytbar etc, utan också om vårt faktiska beteende *att köpa*. Att avstå från ökad materiell konsumtion är givetvis den bästa miljöåtgärden.

Den enskilde konsumenten

Ett miljövänligt levnadssätt är ett individuellt val, men vi drabbas alla av en dålig miljö. Konsumtionen är individuell men miljön är kollektiv.

Den som väljer att leva miljövänligt andas samma luft som den som lever miljöovänligt. Vi blir inte omedelbart belönade om vi skulle ändra färdriktning. Det kan också vara svårt att förstå varför konsumenten ska ta ansvar för att inte köpa produkter på grund av deras miljöfarliga egenskaper när det är tillåtet att tillverka produkterna och släppa ut dem på marknaden.

Miljövänlig livsstil

Att göra något åt vår slösaktiga

konsumtion och livsstil är inte bara en fråga om att välja rätt tvättmedel. Det är troligen en kombination av växande kunskap hos var och en av oss och politiskt mod att fatta beslut som innebär verkliga förändringar.

En kombination av *förbud + avgifter* samt *kunskap + information* behövs. Naturligtvis innebär det att stora krav måste ställas på fördelningspolitik. De som konsumerar mest behöver givetvis ändra sitt beteende mer än andra.

*Utdrag ur vänsterpartiets dokument
Solidaritet med kommande generationer
av Karin Svensson Smith m.fl.
1993. Texten är förkortad.*

De flesta i min ålder fick ingen grundlig skolning som barn – av väl kända skäl – barn måste förvärvsarbeta då och pedagogiken var föga utvecklad – nu när både vuxna och barn skulle ha möjligheter att få baskunskaper som föda för intellektets hunger – då vadar vi i ett berg med sega kultur-råttor och cocacola-slask medan Kunskapens bröd och det rena vattnet är lika oåtkomliga som förut.

Sara Lidman i Språket och kulturen, Kulturpolitisk debatt 8, 1983

I storstädernas centrala delar finns det mer välförsedda kiosker – internationell press, värdefulla böcker – t o m någon bokhandel finns kvar även om de är få – men ju närmare kalhyggerna man kommer i Sverige ju mer hänfullt mot skog och folk ter sig kioskens utbud.

De helt dominerande alstren är propaganda för sexuell tortyr och andra våldshandlingar. Om kioskerne i Sveriges glesbygder vände sig till legoknektar i en ockupationsarmé skulle de inte kunna ha ett mer människofientligt innehåll.

Sara Lidman i Språket och kulturen, Kulturpolitisk debatt 8, 1983

Tusen år i Småland

Elin Wägners-sällskapet bildades 1990 med syftet att visa hur tidlös Elin Wägners (1882-1949) var i sitt engagemang för freden, jorden och kvinnorna. Varje år arrangerar sällskapet ett höstseminarium kring hennes verk och idéer. I år var temat "Tusen år i Småland" efter titeln på en bok av Elin Wägners.

På lördagen föreläste Eva Adolfsson och Eva Moberg, båda med förankring i Småland genom sina fäder. Eva Adolfsson jämförde Gunnar Adolfssons och Elin Wagners olika sätt att skildra de småländska kvinnorna.

För Eva Moberg kom Elin Wägners att få stor betydelse eftersom hon var den som satte fingret på myten att krig alltid funnits och att det tillhör människornas natur att alltid kriga. Eva Moberg refererade till boken *The Chalice and the Blade* av Ryan Eisler (finns översatt till danska).

Denna bok tillsammans med många andra exempel visar att människor under långa tider levit i helt fredliga kulturer. Dessa kulturer präglades av jämlikhet och icke-hierarkiskt tänkande.

Söndagen bjöd på en trevlig bussutflykt i Elin Wagners småländska fotspår. Elin kom att tillbringa många år i Småland. Hennes smålandsromaner ger en god

inblick i de miljöer hon själv upplevt.

Vi rörde oss verkligen i hjärtat av Elin Wagners Småland. Turen gick längs den vackra Helgasjön. Flera av platserna finns omskrivna i romanerna.

En av höjdpunkterna på resan var att få besöka Lilla Björka i Berg som Elin Wägners lät bygga och där hon tillbringade de sista tjugo åren av sitt liv. Huset skall nu säljas och Elin Wägners-sällskapet styrelsemedlemmar har lagt ner mycket arbete för att sällskapet skall kunna köpa huset. Vid vårt besök var det två veckor kvar tills tidsfristen för köpet gick ut. Skulle vi kunna

få in tillräckligt med pengar?

I skrivande stund är affären fortfarande inte avgjord, eftersom tidsfristen förlängts i omgångar. Mycket pengar har kommit in, men mer behövs.

Om inte köpet blir av kommer skänkta pengar att gå till en fond med syfte att sprida Elin Wagners idéer. Skänk därför gärna ett bidrag på **pg 470 76 91-4** – "Rädda Elin Wagners Lilla Björka".

Vår utflykt avslutades med ett besök i den fina hembygdsgården i Berg, där ett speciellt Elin Wägners-rum inretts. Hembygdsgården är väl värd ett besök.

Marianne Lindström

"Mänskligheten bör utrota kriget innan kriget utrotar mänskligheten."

Elin Wägners

Vi har inte kämpat för demokratin, vi har låtit politikerna sköta den. Folket måste bli ett deltagande folk.

Maria-Pia Boëthius
i Bonniers monter,
Bok & Bibliotek -94

Ett stadsbud i fredens tjänst.

Det är på 20-talet i Europa och en 40-årig, nyskild, svensk kvinna, reser runt och talar med ländernas store i ett väldigt och självpåtaget fredsarbete.

Det är den tid som vi kallar "mel-lankrigstiden" för vi vet vad som sedan hände. Den här kvinnan har redan anat att i det hårda Versaillesfredsslutet ligger fröet till nästa krig. Och det vill hon förhindra.

Hon är av medellängd, slank och har mjukt brunt hår uppfäst i en lös knut i nacken. På bilderna ser man henne ofta i tidens stora eleganta hattar. Det är journalisten och författaren Elin Wägner, född i Lund 1882 och utan hem för tillfället för hon har just flyttat ur sitt och maken John Landqvists på Nygatan i Stockholm.

Elin Wägner visste mer än de flesta vad som hände i Europa och världen, om svält och fattigdom, hur människor levde och upplevde efterkrigstiden och hur stämningarna var både bland de ledande och vanligt folk. När hon 1919 var med och grundande Svenska Rädda Barnen i Sverige byggde hon på egna resor och erfarenheter av efterkrigstidens Europa. Hon hade med egna ögon sett att de som var mest utsatta och lidande i krigets skugga var kvinnor och barn.

Hon var också i Wien i början av 20-talet och arbetade med Röda Korsets och Rädda Barnens hjälpsändningar av kläder och förnödenheter samtidigt som hon iakttog och noterade för framtida skrivande.

En av hennes arbetskamrater i arbetet där var vår första "biståndsarbetare" Elsa Björkman Goldschmidt. I sina memoarer berättar hon: "Samvaron med Elin Wägner blev en upplevelse som inte var lik någon annan. Elin tog inte dirket del i vårt arbete, hon

bara följde med, iakttog och lyssnade, ville veta mera, mer inträngande..."

På Rädda Barnen myllrade det av kvinnosakskvinnor, berättar Elsa Björkman Goldschmidt, som kom att bli vän "till den Elin som upplevde krigets spöke". Upplevelserna i Wien ingrep avgörande i Elin Wagners senare liv och författarskap.

I "Den förödda vingården"

(1920) kunde Elsa direkt följa hur författarens erfarenheter tog form, fick en lätt förklädnad och hur figurerna talade och utvecklades i enlighet med författarens inställning och upplevelser. Hon skildrades själv i boken som "översten i Gonzagagasse".

Elin började som journalist – en av de få kvinnliga i början av 1900-talet och gjorde kometkarriär. Hennes första böcker, Norrtullsligan och Pennskaftet, var egentligen

tidningsföljetonger som redigerades om till romaner.

Elin blev en stor och populär författare med ett 30-tal romaner, som kom ut i stora upplagor och hon uppskattades både av kritiker och läsare. 1923 fick hon De Nios stora pris – för prispengarna lät hon bygga sitt hus Lilla Björka i Småland – och 1944 blev hon medlem av Svenska Akademien, den andra kvinnan efter Selma Lagerlöf.

Men för henne räckte inte allt detta – hon ville förändra världen! "Liksom den hungrige vill ha stora fat framför sig så ville jag ha en stor uppgift, som krävde mig helt och hållet och gav mig möjlighet att visa att jag dög ännu", skrev Elin Wägner i romanen "Den Namnlösa" men nu gällde det henne själv och 1921 fick hon en uppgift!

Det gällde Rhenlandet, som ockuperats av ententens makter: belgare, amerikaner, engelsmän och fransmän. Delar av de franska ockupationsstyrkorna hämtades från kolonierna och bestod av svarta män, vilket gav upphov till rasistiska skräckhistorier med sensationell och sexuell underton om våldtäkter av vita kvinnor.

En liten kommission, bestående av en socialdemokratisk präst och Elin Wägner, bildas och ger sig av till Rhenlandet för att undersöka om ryktena kan bekräftas. Rapporten som följer är klar och nykter och påvisar att "den svarta frågan" inte kunde lösas från den större frågan om ockupationspolitiken överhuvudtaget.

Sen börjar Elin Wagners "stadsvandring", som hon själv kallar den, mellan topp-politiker och le-

dare av internationella organisationer för att övertyga dem om att fredsvillkoren måste mildras för att inte riskera ett nytt krig. Hon menar att man inte längre kan lita på organisationer, kongresser och världsförbund utan vad som behövs är rent personliga insatser: handling.

Under den här vandringen får hon kontakt med kväkarna, som hjälper henne att komma i kontakt med nyckelpersoner. För övrigt verkar hon, som de flesta journalister idag, ha arbetat genom kontakter. Hon lyckas ta sig fram till förespråkare för alla parter. Det märkliga är att världens mäktiga faktiskt tar emot och lyssnar till denna för dem okända skribent från Sverige, en "Fru Ingenting".

Elin Wägner hade redan när hon kom till Stockholm som ung journalist dragits in i rösträttsrörelsen, vars förkämpar hade en mycket stark tilltro till sin förmåga att förändra och påverka – bara de kom in i systemet. Rösträttsrörelsen kopplades redan före krigsutbrottet ihop med fredsfrågan – kvinnorna var säkra på att när de fick rösträtt skulle det inte bli fler krig! Men Elin hade profetiska förningar om att kvinnornas solidaritet inte skulle hålla för krigets påfrestningar. I en novell, som publicerades redan före krigets utbrott beskriver hon hur den internationella solidariteten bland kvinnorna sviktar vid ett krigsutbrott, som den sedan faktiskt visade sig göra.

Det politiska läget efter första världskriget förvärrades genom Frankrikes beslut att ockupera Ruhrområdet som pant för icke erlagda tyska skadestånd. Tyska regeringen proklamerade passivt motstånd och allt arbete avstannade i det väldiga industriområdet, tåg fullastade med kol stod stilla på stationerna och den tyska ekonomin förvärrades hastigt.

Ändå hoppades Elin Wägner – som hade läst om Mahatma Gandhi och hans icke-våldsmetoder mot kolonialmakten i Indien – få bevittna våldets sammanbrott. Hon re-

ser ner till det ockuperade området, vänder och vrider på problemet från alla synvinklar genom samtal med alla parter, och så kommer essäsamlingen "Från Seine, Rhen och Ruhr" till – en bok, som kommer mig i tankarna när jag läser Slavenga Drakulic' "Balkan Express". Båda försöker förklara skeenden inifrån individer, den enskilda situationen, genom dialoger mellan inblandade människor, som gör att man kommer dem nära.

Elin Wägner upplevde långa perioder av missmod och besvikelse i sitt fredsarbete men hon gav inte upp – inte ens när andra världskriget kom. Hon var aktiv i debatten före kriget och 1935 var hon med och startade aktionen Ned med vapnen, där kvinnorna uppmanades vägra bära gasmask och gå i skyddsrum i protest mot rustning och hotande krig.

Mitt under brinnande krig skrev Elin Wägner sitt "testamente", boken "Väckarklocka", som 50 år senare fortsätter att inspirera dagens kvinnor. Det finns många kvinnor idag – offer för våldet på Balkan och nedrustningen av det svenska välfärdssamhället – som håller med om Elins ord i Väckarklocka: "Att komma in i systemet betydde nämligen inte för kvinnorna att få något väsentligt inflytande där. För de allra flesta har utbildning till tjänst i det manliga systemet betytt omskolning, avslipning, anpassning. Och därmed också förlust av möjligheterna att bjuda motstånd mot kriget.

Elin Wagners tankar om kvinnosaken, med dagens språkbruk jämställdheten, freden och vår miljö kan kanske hjälpa oss att se klarare i våra försök att lösa dagens problem. Att få fred på och med jorden, som Elin uttryckte det.

Marianne Enge Swartz

Forts från s 19.

Efter en tid tröttnade Jessika på att bo i en utpräglad studentstad. Hon var sambo med en kille, men började känna att hon ville leva mer lesbiskt. Hon bröt upp när hon tillsammans med två andra tjejer tog steget att flytta ihop i ett kollektiv i Malmö. Det var en uppslitande tid, men hon ångrar sig inte.

–Jag är övertygad om att vi är bisexuella från början och att vi lärs in i en roll. I sju år har jag tänkt på att leva lesbiskt, jag tänkte att jag är värd något annat än att jobba på ett förhållande med en man ska fungera. Det kostar mer än det smakar, och jag vill inte längre lägga ner den energin. Feminismen har lärt mig att det finns så många starka, häftiga kvinnor. Med tjejer får man bekräftelse på att man är en person.

Men hon är kritisk mot lesbiska par som tar över det heterosexuella mönstret med ägandeförhållanden osv. Hon tror att det är svårare att leva lesbiskt inom EU och att där finns en familjefundamentalism som lagfäster högerkrafterna. Vi försvarar det vi uppnått genom att säga nej till EU, menar hon.

Ingen pacifist

Och så kommer vi in på sexualiserat våld och hennes eget förhållande till våldsaktioner som tex antifascistgrupper beskylls för. Hon är ingen pacifist, men tror inte heller att det är effektivt med våld. Däremot ska inte kvinnor behöva utsetta sig för våld utan att försvara sig: problemet är att män tar till våld och då måste man försvara sina rättigheter tom med våld. Killar borde lära sig att kommunicera och att stå tillbaka och jobba med sina roller. Men att vara kvinna ska inte vara att ta emot stryk och gå undan. Detsamma kan gälla antifascistgrupper:

–Media marginaliserar grupper som verkligen gör något, när de farligaste egentligen är de som inte gör något.

Lotta Wide

80 år i kamp

80 år i kamp för rättvisa och fred. Svenska Kvinnors Vänsterförbund firade detta med jubileumsfest på Café Marx i Stockholm. Vi Mänkor var där och vimlade bland trogna kämpar. Dagspasset var föredrag och bildning, kvällen FEST.

Hjördis Levin.

Presenter överlämnades, bl a från vår systertidning i Norge och hyllningstal hölls.

Hjördis Levin berättade om den kvinnliga stormtruppen i slutet av 1800-talet, Aase Bang om förbundets historia tillika kampen för fred och rättvisa. Evy Gunnarsson talade om solidaritetsprojektet Med nål och garn för Leningrads barn utifrån sina studier av Arbetarkvinnornas tidning på 40-talet.

Eva Nykvist från Karlstad sjöng och spelade gitarr. Stockholms bulgariska damkör framförde vi-

Siv Wass som Siri Derkert och Siv Waldor som Elisabeth Tamm.

sor på bulgariska och trots att ingen av dem talar språket så lät det bra.

Marie Selander och Lotta Hasselquist gjorde ett bejublat framträdande. Alley Wikholm läste på begäran Världens väverskor av Moa Martinsson

Även Siri Derkert, Elisabeth Tamm och Elin Wägner, några av de första aktiva kvinnorna inom förbundet, var där.

Missa inte 90 års festen, för den lär väl tyvärr behövas.

Redaktionen

Stockholms bulgariska damkör.

Julfesten

Varje år i december dyker de upp – i varenda damtidning hittar man stort uppslagna artiklar om firmans JULFEST. Bilderna visar vackra kvinnor som knaprar i sig små aptitretare och dricker tjugiga drinkar som rimligtvis inte kan vara bara vatten; klädda i svart sammet, svepande siden och högklackade skor och strumpor med glitter på.

Männen på bilderna är sköna som gudar och alla blickar de längtansfullt genom hornbågade glasögon djupt in i ögonen på de trånande kvinnorna, vars slitsade kjolar avslöjar att glittret på strumporna går hela vägen upp...

Det finns en antydning om spänning och mystik och underförstått är att med hjälp av dessa underbara kläder och midvinterns magiska inflytande kommer stora saker att ske. Små stilla flörtar som pågått under året kommer att slå ut i full blom och helt vanliga människor att förvandlas till de fantastiska människor vi ser på de glättade sidorna.

Jag har aldrig varit på en sådan fest. Vi har förstås en julfest på skolan där jag undervisar. Den brukar hållas i lärarrummet på terminens sista dag, då alla barnen gått hem. Maten består av det som blivit över från firandet i de olika klasserna – kakor dekorerade med tomteansikten, små kransar av kalaspuffar, sammanklistrade med smälta marshmallows, färgade gröna med karamellfärg, samt rumstempererad punsch.

Alla undviker – utan att säga något – vissa saker. Pepparkakorna är från mrs Robinsons klass. Hennes klassmamma röker i köket och smaken av gamla fimpar

lurar bakom ingefäran och muskotten.

Visst har vi alla klätt oss julfina, men inte som i tidningarna. Mrs Boatwright bär sin tomtebrosch. Om man drar i snöret börjar tomtens näsa lysa. Miss Meadows har på sig collegetröjan hon själv dekorerat med totemotiv. Hon kladdade lite vid tomtens ena stövel, men gjorde om plumpen till en ren. Självt klär jag mig alltid i en röd velourtröja och röda strumpor sista dagen i skolan. Ingen kommer någonsin i strumpor med glitter. Barnen skulle bara pillra av glittret under högläsningen.

Vi sitter runt dokumentförstöraren på lärarrummets udda stolar och ställer våra koppar och fat där

vi kommer åt. Nu avslöjas vilka de hemliga tomtarna varit. Jag hade fått mrs Jones på min lott och under hela månaden gett henne små presenter i hemlighet.

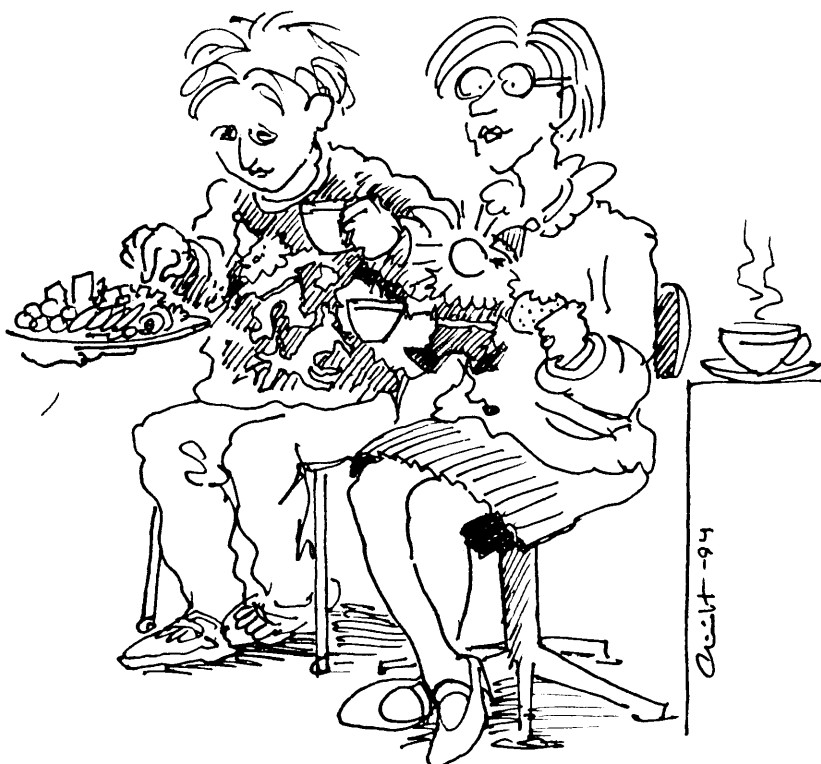
–Jag visste att det var du, säger hon. Jag kände igen handstilen.

–Men jag jag ändrade den ju! klagar jag.

–Ja, på samma sätt som förra året, svarar hon.

Jag blev inte förvånad över att det var mrs Sampson som givit mig torkhandduken med Rudolf med röda mulen på. Jag känner igen hennes broderier.

Mr Dale, mediaspecialisten, är den ende mannen på vår julfest. De sista femton åren har jag varit smått förälskad i honom. Det

Julklappsböcker

känns så tryggt när han kommer in i vårt mörklagda klassrum, då jag inte lyckas få igång projektorn. Han snäpper upp en liten lucka som jag inte ens visste fanns, stoppar in fingrarna, pillar på några små spakar och ställer in allt som det ska vara. Så med ens börjar den stora rullen röra sig, vi hör sången "Dixie", ser staten Georgias emblem på duken och filmen börjar.

–Så där, ja, muttrar mr Dale lugnande och är sedan borta.

Men stackars mr Dale är så trött av att ställa i ordning i bokhyllorna och springa runt med nya glödlampor till projektorerna och själv är jag en aning matt efter ansträngningen med att hålla klassen i schack sista veckan.

Efter en stund spiller miss Meadows punsch över collegetröjan och mrs Boatwrights tomtebrosch blinkar i ett. Inte ens mr Dale lyckas få den att sluta. – Någon har dragit för hårt i snöret, säger han.

Till sist säger vi "Hej då, och god jul" till varandra, plockar ihop våra saker och går hem. Jag hänger torkhandduken med Rudolf i köket och lägger upp fötterna. Någon av barnen har dragit resåren ur strumporna under högläsningen och nu korvar de sig runt anklarna. Jag föreställer mig hur mr Dale ligger hemma med en isblåsa på huvudet. Varje gång jag blundar ser jag en tomt med blinkande näsa framför mig.

–Nästa år, lovar jag mig själv, ska jag skaffa de där glittriga strumporna.

Bailey White

Översättning: Annika Darland

Ill: Cecilia Häggström

Julklappsbekymmer? Berit Heberg, av Rabén&Sjögren utsedd till Årets barnbibliotekarie 1993, ger dig boktips till de små och nästan vuxna. Ingrid Atlestam, av Sveriges Allmänna Biblioteksforening utsedd till Årets bibliotekarie vad gäller marknadsföring ger tips för böcker till vuxna.

En julafton när jag var liten, någon gång på 50-talet, fick jag inte någon julklapp – ingen Blyton, ingen Anne på Grönkulla, ingen Flickornas julbok, ingen bok av Unnerstad, INGENTING! Läderstövlar, de hemstickade vantarna från mormor, prydnadshundarna, marsipangrisen räknades inte, när jag inte fått någon bok att sitta i vrån bakom julgranen och läsa! Förmodligen visade jag tacksamhet för det jag trots allt fått, men besvikelsen kunde jag nog inte dölja och aldrig igen inträffade detta att jag inte fick någon bok.

En bok till jul är lika viktig för stämningen som pepparkakorna, clementinerna och hyacinter. Det behöver inte bli någon dyr julklapp heller, om man håller sig till En bok för allas (Bfa) utgivning med priser från 25 kronor upp till 40.

För de minsta finns Gunilla Bergströms *Ramsor och Tramsor om Bill och Bolla* en ljus och glad bok om en familj där minsta systemen visar sig vara utvecklingsstörd. *Pat Hutchins Klaras promenad*, en rysare om en höna som tryggt traskar om-

kring utan att märka att räven följer henne hack i häl.

Ingen barnbokshylla är komplett utan Siv och Gertrud Widerbergs diktantologi, *Barnens versbok* i vilken man hittar allt från Britt G. Hallqvist och Lennart Hellsing till Sten Selander och Sonja Åkesson. Många barnavårdscentraler skänker Siw Widerbergs och Malin Wedsbergs *Barnens första bok*, en antologi med fingerlekar, ramsor, sagor och andra berättelser till barnen som en välkomstgåva vid det första besöket.

Pekböcker – köp eller gör det själv

Bra pekböcker kan vara svåra att hitta. Man gör dem egentligen bäst själv med bilder ur familjearkivet och tidningar. Men Gunilla Woldes *Totte*-böcker finns ju förstås och Barbro Lindgrens och Eva Erikssons böcker om *Max*, även om både bild och text är mer avancerade i dem än i de vi kallar pekböcker, liksom i deras nya bok *Här är det lilla huset* en ramssaga lik "katten på råttan och råttan på reppet".

Anna-Clara Tidholm har skrivit fyra böcker för de minsta, *Knacka på, Ut och gå, Hitta på och Varför då*, men också många för de lite äldre bilderboksläsarna. I *Jims vinter* (BfA) om gräshoppan Jim som vaknar mitt i vintern och får uppleva många underliga saker i en välbekant men ändå så isigt främmande värld och *Förr i tiden i skogen*, en bitterljuv berättelse om farfarfars fattiga barndom har hon egensinnigt och klurigt illustrerat sin mans, Tomas Tidholm, lika egensinniga och genialt enkla texter.

Julklappsböcker

Astrid Lindgren Marit Törnqvist

I Skymningslandet

Bilderböcker

Vi vuxna har säkert lika roligt som barnen då vi läser Poul Stroyers finurliga bilderbok, *Följa John*. Alla är med i leken, John, polisen, morfar, Pomperipossa, jungman Jansson, Frankensteins monster, jultomten, Karin Månsdotter och Göran Persson. De som eventuellt fattas kan man väl rita själv. Man blir inspirerad.

Barnen i Viveca Lärn Sundvalls bok *Ruben* är också helt vanliga vilda, småfräcka barn. Bara lillebror Johannes är gullig. Olof Landströms teckningar är geniala. Den som inte älskar busiga ungar och svenska kanarieturister efter den boken har inget hjärta i kroppen.

Astrid Lindgrens *I Skymningslandet* med nya illustrationer av Marit Törnqvist måste bli en bilderboksklassiker.

Vem kan komma på tanken att barn skulle läsa Gogols *Näsan*? Jo, Eldmors förlag och konstnären Gennadij Spirin, som med sina vackra och humoristiska illustrationer får oss att acceptera att en

näsa promenerar omkring på stan. Även Tjechovs novell om den söta lilla hunden *Kasjtanka* och dennes dramatiska liv har givits ut på samma förlag med Spirins bilder.

Mums för nybörjarläsarna

För nybörjarläsarna har Gunilla Borén skrivit en saga *Trollets hjärta* om den fattige pojken och den rika flickan.

Även Hans Peterson skriver för dem som just kommit igång med att läsa t.ex. böckerna om *Hassan Hassan* störtlopps-slamomåkaren, som hatar att förlora men så småningom inser att att han inte måste vara bäst jämt. Han är älskad ändå av många och det är även Frans Christine Nöstlingers lille hjälte i en rad böcker. I en av de senare, *Frans och kärleken*, drabbas han av kärleken och svartsjukans demon.

En riktigt härlig rysare i bilderboksformat är *Häxorna i Glenmagraw* av Jenny Nimmo(text) och Angela Barret(bild). "På den tiden när vargar ännu strövade omkring i de skotska högländerna hände det sig en stormig natt att tre häxor kom till Glenmagraw. Ingen såg dem utom Tam, smedens katt och Rory, snickarens katt." En högläsningbok från 8-9 år.

Kapitelböcker för slukarläsarna

Helena Dahlbäck slår nog an de rätta strängarna hos flickor, som börjar upptäcka att pojkar går att "fråga chans" på, i *Julias bok* och *Julia för alltid*. Julia skriver dagbok med smittande gott humör och medkänsla.

Kerstin Sundhs hjältinga *Miran-*

da får man följa genom åtta böcker från fattig barndom hos elak foster mamma till rikedom, utbildning och vägvalet mellan kärleken eller yrket.

Viveca Lärn Sundvall har i höst kommit ut med den tredje boken om Eddie, *Eddies hus*. Man kan läsa den utan att ha läst de två tidigare, men varför avstå?

För dem som vill ha spännande böcker har Veronica Wägner skrivit *Flyg för livet* om Jonas och hans flygande faster som under en flygning kommer en brottsliga på spåren. En ny bok har kommit i höst, *Farlig spaning*.

Ulf Nilsson skriver också ungdomsdeckare tex *Egyptiska mysteriet*, *Fyrens hemlighet* och *Guldets förbannelse* med bra personbeskrivningar och lika spännade som Blytons böcker, tycker de flesta som läst dem.

Elsie Johanssons *Mormorsmysteriet* är inte bara en spännande ungdomsdeckare utan också en fin berättelse om en mormor och hennes emellanåt obstinata barnbarn.(BfA).

Aino Trosell har skrivit om sin, som hon själv länge trodde, trista ointressanta barndom i *Jäntungen*. Om den fanns dock mycket att berätta som får barnen att spärra upp ögonen och ger oss vuxna tillfälle att minnas och berätta från vår egen ointressanta barndom.

En annan intressant berättelse om en vanlig barndom med kamrater, flickvänner, hyggliga föräldrar, orättvisa och bussiga lärare för ca 40 år sedan är Mats Wahls bok *I ballong över Stilla havet*. Allt skildrat ur en pojkes perspektiv.

Julklappsböcker

Böcker för tonåringar

Norrmannen Jostein Gaarder har länge varit uppmärksam i sitt hemland och i Danmark, men först förra året kom han med sin första bok på svenska *Spelkortsmysteriet* om en pojkes och hans fars resa genom Europa som flätas samman med ett skeppsbrott för 200 år sedan. *Sofies värld* är en lärobok i fi-

losofins historia på samma gång som den är en spännande mysteriebok. *Julmysteriet* är en spännande berättelse i nutid och en resa bakåt i tiden till julnatten år 0.

Sedan man läst den roliga och fantasifulle boken *Tid och rum med farbror Albert* av R.

Stannard tror man sig begripa Einsteins relativitetsteori. Även om inte så är fallet har ens nyfikenhet väckts och man vill gärna ta reda på mer, vilket väl är ett steg i rätt riktning.

Sällan har pojkar i ungdomsro-

maner krossade hjärtan, men det har huvudpersonen i *Hjärtans fröjd* av Per Nilsson. Där visar författaren att även pojkar har känslor. I *Han sa ja!* och *Älskar han mig?* av Bo R Holmberg är huvudpersonen en flicka i 14-årsåldern som möter kärleken för vilken hon är villig att överge sina gamla flickvänner tom hästarna i stallen!

I En bok för alla finns också en bok som passar den som söker något om kärlek. MarieLouise Wallins *Pojken som älskade Lyly*. Här är det oförstående föräldrar och kulturkonflikter som står hindrande i vägen för de ungas kärlek.

Perfekt presentbok

Den perfekta presentboken till den vars litterära smak man inte är alldeles säker på är *En bok för livet. Litterär antologi för människor som växer*. Det är Harriet Alfons och Margot Henrikson som samlat texterna.

En bra bok att ha till hands vid middagsbord, i klass- och fikarum överallt där diskussionens vågor går höga om Sverige och de som söker sig hit i hopp om ett bättre liv, är *Sverige blandat. Svar på vanliga frågor om invandrare och flyktingar* av Titti Hasselrot (text) och Gunna Grähs (bild).

Detta är ett litet urval av de böcker som kan vara värda att äga för att läsa bara ett litet stycke ibland eller för att läsa om när det faller en in. De goda engångsböckerna kan man ju låna på biblioteket!

Berit Hedberg

Kvinnliga sidor – lästips för de långa kvällarnas tid

All historia börjar någonstans bland myter och sagor. Velma Wallis återberättar i sin bok *Två kvinnor* myten om de gamla kvinnorna som stöts ut av Gwich'infolket men överlever tack vare sina kunskaper om naturen, en berättelse från det Nordamerika som fanns innan européerna kom. Något nyare och mer komplicerad är den historia som beskrivs och analyseras av Eva Isaksson i boken *Så följde hon käck och trogen armén*. Det handlar om kvinnans plats i arméerna i olika länder och tider, om krig, kvinnor och kärlek, ett stycke kvinnohistoria väl värd att begrunda för fredsaktivister och alla andra.

För den som vill fördjupa sig ytterligare i forna tiders kvinnoöden har åtskilliga böcker utkommit under året, tex:

Gunhild Kyle: *Kvinnoprofiler*. 25 "bortglömda" kvinnor från Mary Wollstonecraft till Alva Myrdal.

Birgit Sawyers: *Kvinnoporträtt. Hustrur, helgon och härskarinnor i det medeltida Sverige*. Ett litet häfte från Skaraborgs länsmuseum.

Livstycken som sammanställts av Maria Larsson och Monica Gustavsson, Folkrorelsernas arkiv i Jämtlands län. Uppmaningen "Skriv, kvinna skriv" hörsammades av 300 kvinnor, 43 av dem publiceras i denna bok.

Kvinnors historia. Den osynliga historien. Red. Lise Sjöstedt, Forskningsrådsnämnden. Skriften är en sammanställning av föredrag som hölls vid en konferens med samma rubrik som boks titeln.

Stöd för kampen

När vi lärt av historien gäller det

Julklappsböcker

att analysera samtiden och sedan skrida till handling för att påverka framtiden, här ett axplock av de nyutkommna böcker som kan vara till stöd, hjälp och stimulans:

Lena Wennberg: *Förstå mig rätt!* Om kvinnospråk och mansspråk i arbetslivet.

Kerstin Källander-Öhrling: *En klapp i häcken är väl inget att tjafsa om!* om sexuella trakasserier på arbetsplatser.

Marianne Frankenhaeuser: *Kvinnligt, manligt stressigt.*

Ann-Sofi Hermansson: *Arbetsrörelsen och feminismen*, ett av häftena i Brevskolans serie "Samtal om rättvisa", mycket väl värda att läsa allihopa!

Madleine Hjort: *Olika lika*, fyra kvinnor i manliga världar; de fyra intervjuade kvinnorna är präst, dirigent, fysiker och försäljningschef.

Barbro Lennéer-Axelsson: *Männens röster i kris och förändring*. Andra uppl. av en mycket intressant bok som dessvärre bekräftar många av de fördomar vi har lite till kvinns om män!

.....å andra sidan, Om kvinnors och mäns villkor, en antologi utgiven av kommunalarbetsareförbundet, red Gunilla Thorgren.

Stipendiehandbok för kvinnor.

Petra Östergren: *Slå tillbaka* Handbok i självförsvar för kvinnor.

Skönlitteratur med inlevelse.

Mycken kunskap förmedlas kanske bäst i skönlitterär form, en form som kombinerar fakta och känsla på ett sätt som kan ge insikt; en även i känslan förankrad kunskap; empati. Skönlitteraturen ger oss möjlighet till inlevelse i andra människors liv, fiktiva och

verkliga i nutid såväl som i svunnen.

Först ett par romaner från förra delen av detta sekel:

Barbro Olsson: *Förändringens tid. Elna Gruetös 3*. Tredje delen om arbetarflickan Elnas uppväxt i sekelskiftets Höganäs.

Linnea Fjällstedt: *Bortom bergen*. Denna gång berättar hon om sin egen barndom i Vilhelmina, den bygd där alla hennes tidigare böcker också utspelats.

Årets romaner

Kvinnoliv i en mer närliggande tid och den tid vi nu lever i skildras i många av årets romaner av svenska författare, tex: Inger Alfven: *En mor har fyra döttrar*, Ann-Charlotte Alverfors: *Aldrig*, Maria Modig: *Söndagstäcket*, Louise Boije af Genäs: *Ingen människa är en ö*, Anna-Karin Granberg: *Längre bort än hit*, Helena Helsing: *Omständigheterna* och Anna Mattsson: *Alexandras rum*.

Har man pengar kan man köpa böcker till sig och andra, tex i julklapp. Har man tur kan man få böcker tex i julklapp. Har man varken det ena eller det andra så finns, ännu så länge, biblioteket och där står böckerna kvar långt efter det att marknaden har bestämt att rea eller elda upp dem.

Ingrid Atlestam

*Vi Mänskors redaktion
önskar alla en trevlig
julläsning!*

Stöd till inhemsk litteratur

Att politiska beslut betyder mycket för kulturen, visar den norska inköpsordningen för böcker. Den kom till stånd för att "stärka den skriftliga kulturen och diktningen i ett litet och sårbart språkområde". Staten köper 1000 ex av varje skönlitterär bok, och fördelar böckerna mellan landets bibliotek. På 50-talet utkom mycket få norska romaner. Idag är det de norska romanerna som toppar både bibliotekens utlåning och bokklubbarnas försäljning.

Förra året var de 16 mest utlånade romanerna skrivna av norska författare – 13 av dem av kvinnor. Av de 50 mest utlånade var det bara 13 översättningar. Detta är närmast sensationellt om man jämför med den svenska bokmarknaden.

Nytt kulturpolitiskt program är på gång i Sverige. Kan vi få ett liknande stöd till vår inhemska litteratur? Eller strider det mot någon EU-regel?

Aase Bang

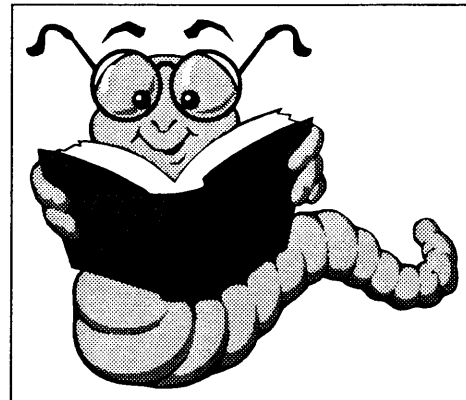
Vi är alldeles otroligt glada över valresultatet, ändå har vi allt krut kvar.

Maria-Pia Boethius,
efter riksdagsvalet 1994

Viktigaste frågorna nu är: Hela lönen och halva makten åt kvinnorna och intensifierad kamp mot våld mot kvinnor och barn.

Maria-Pia Boethius,
oktober 1994

Om böcker

Stig Hansén & Clas Thor, Kvinna, reporter.

Ordfronts förlag 1994.

I förordet berättar författarna hur de överraskats av hur många kvinnliga reportrar det finns att upptäcka och som har hamnat i skuggan av sina manliga kollegor. Som kvinna delar jag inte direkt deras överraskning, men det är bara att gratulera dem för upptäckten och för att de har arbetat med den här boken. De har skrivit en både lärorik och underhållande bok om modiga kvinnliga reportrar från Fredrika Bremer till Annette Kullenberg.

Författarna berättar inkännande om yrkeskvinnornas villkor, om deras upptäckarlust och vedermödor som resereportrar eller krigskorrespondenter. Men samtidigt avslöjar sig författarna som män genom att vilja lösa gåtan med "det kvinnliga". De letar efter "kvinnliga" ämnesval och olikheter mellan kvinnliga och manliga skribenter; det är tveksamt om de lyckas, men de framhåller begåvningen för detaljer hos kvinnliga reportrar. Någon gång intresserar de sig också för likheten i både mäns och kvinnors motiv: "sökandet efter äventyret" och att "många tycks sträva lika mycket efter att bli sedda av omgivningen som att se själva".

Men framförallt har författarna yrket som utgångspunkt, och det som de har gemensamt med dem de skriver om – den okuvliga viljan att skriva, nästan besatthet inför ordet. Ibland också en kritisk hållning till yrket.

För den intresserade reportageläsaren eller den som skriver själv

är boken en inspirationskälla, och de utförliga litteraturlistorna efter varje kapitel lockar till vidare läsning. En bok som kan ligga på nattduksbordet länge, att läsa lite då och då i.

Lotta Wide

Maria-Pia Boëthius, Makt och ärlighet.

Bonnier Alba 1994

Makt och ärlighet handlar om demokrati – politik, medier, män och kvinnor. Den kom som en analys och debattinläga inför riksdagsvalet i höstas. Mycket lättläst, engagerad och bra, kanske ibland lite "pratig" och jag saknar förstås en rad om den ljusglimt bland pressen som finns, nämligen kulturtidskrifterna som Vi Mänskor tex, som tappert kämpar för ett "anorlunda" journalistiskt innehåll.

Makt och ärlighet rekommenderas till läsning även nu efter valet; man får inspiration och kan hitta bra argument för den fortsatta stilsamma revolutionen med mottot: frihet, jämställdhet och syskonskap, som Maria-Pia Boëthius manar till och som ska leda Sverige till världens första jämställda land.

GA

Brita Åkerman, 88 år på 1900-talet – bland vänner och idéer.

T. Fischer & Co, Stockholm 1994.

Vi har alla anledning att vara tack samma för Brita Åkermans insatser under många år vad gäller konsumentfrågor, kvinnofrågor och samhällsplanering.

Hemmens forskningsinstitut och

Aktiv Hushållning, där hon bla engagerade sig, har haft stor betydelse för vårt vardagsliv.

Nu har Brita Åkerman skrivit sina memoarer i samarbete med Kajsa Pehrsson. Det har blivit en lättläst och mycket intressant bok om händelser och människor som har betytt mycket för välfärdssamhällets framväxt.

Ett aktivt kvinnoliv som täcker nästen hela detta sekel – en av dessa kvinnliga förebilder som vi så väl behöver.

Aase Bang

Lena Ohlsson och Berit Sundgren Grinups (red), Jämställdhetskunskap. Jämställdhetscentrum, tel. 054-83 80 00.

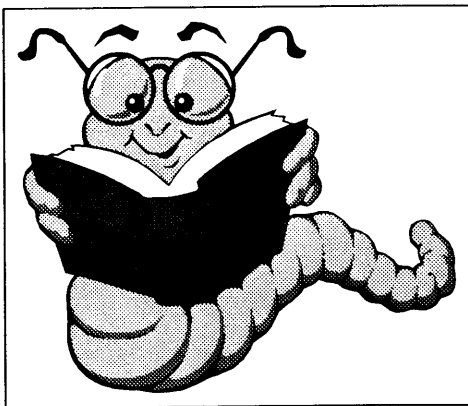
Jämställdhetslagen kräver bla att varje arbetsgivare med mer än tio anställda ska skriva en jämställdhetsplan som årligen utvärderas och revideras. Men vad innebär det egentligen? Hur kan vi arbeta med jämställdhet på arbetsplatsen? Varför är villkoren olika för kvinnor och män? Vad kan vi själva göra för att påverka våra liv?

Nu har Jämställdhetscentrum vid Högskolan i Karlstad, där Lena är chef och Berit projektledare, gjort en sammanställning som borde läsas av både kvinnor och män.

Boken kan användas i studiecirklar, och innehåller fylliga litteraturlistor för den som vill fördjupa sig i frågorna.

Agnet Stark medverkar med ett kapitel som jämför kvinnor och män i Sverige och EU, och Ingmarie Cantzler om kvinnligt och manligt företagande.

Aase Bang

Om böcker

Elin Wägner, Norrullsligan. En bok för alla 1994.

(Originalupplaga 1908)

När jag läste Norrullsligan för många år sedan, tyckte jag det var en kvick och välskriven bok, en rolig beskrivning av några unga kvinnors liv i Stockholm vid seklets början.

Men vid omläsningen slås jag av Elin Wägners ilska över de hemliga förhållanden som ogifta, fattiga kvinnor fick leva under. Visst är boken humoristisk – galghumoristisk – men indignationen är inte att ta miste på.

"Norrullsligan" består av fyra unga "kontorsråttor" som är inneboende i en lägenhet på Norrmalm. De är alla lika fattiga, och de delar glädje och sorgämnen. Mest har de bekymmer, och den enda chansen att komma undan misären, är att hitta en man att gifta sig med. Vilken knöl som helst duger!

Lättläst är boken, och kvick, som sagt. Ett stycke kvinnohistoria som du inte får missa!

Aase Bang

avslutande del inte har karaktären av "självhjälpsbok" som de tidigare. Här är hon ute efter att väcka tankar om kvinnors förhållande till sanning och lögn, tex om hur kvinnor i det patriarkala samhället, för att överleva eller tillkämpa sig fördelar, tvingas låtsas eller ljuga.

Som alltid i Lerner's böcker finns det delar att känna igen sig i. Själv drabbar mig kapitlet om hur kroppen söker sanningen, om hur kroppen ställer till bekymmer om man inte lever autentiskt. Och hur kroppens signaler inte alltid är önskvärda eller ger sig tillkänna på lämpliga tidpunkter, men som kräver att man tar dem på allvar och som kan leda till nya spännande vägar i livet.

Lerner ger ofta exempel från verkliga händelser, men här får boken ibland en ansats av bekännelser, tex hur hon i början av sitt yrkesverksamma liv var helt ointresserad av kvinnorörelsen, hur hon långsamt blev medveten, eller hur hon, för att skydda en framstående man, undvek att anmäla till skolläningen att han gjort sexuella närmanden.

Kvinnors sanningar och lögn är, trots sin spännande titel, inte lika intressant som *Kvinnors vrede*. Den framstår fortfarande som den mest lysande och som, iallafall för mig, innebar en djupare förståelse för alla elaka kärringar inklusive mig själv.

Den som inte uppskattar de handfasta självhjälpsböckerna, utan föredrar mer renodlade teoretiska tankegångar, kan med fördel läsa *Kvinnor och psykoterapi*. Stort utrymme ägnas åt det psykoanalytiska begreppet penisavund och om det egentligen är en

underordnad grupps inställning till den överordnade.

Lerner tror att det kulturella sammanhang bidrar till att forma en psykisk konflikt i människan. Hon kritiserar psykoanalysen för att inte ha tagit hänsyn till det. Själv uppmanar hon till ett så brett perspektiv som möjligt.

Det är befriande att läsa Lerner för hennes inställning att kvinnor och män är mer lika än olika. Annars är det ofta särartstänkandet som får råda idag, med både glorifiering och nedvärdering av kvinnor som följd – två sidor av samma mynt.

Lotta Wide

Om en tidskrift:

Fred och Frihet nr 1-94, utgiven av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF), har temat "Våldtäkt i krig". I en av artiklarna konstaterar Ruth Seifert, sociolog vid German Forces Institute for Social Research, att våldtäkt är en extrem våldshandling genomförd med sexuella metoder. Bl a hävdar hon att våldtäkten är ett resultat av det våldsförhållande mansideal som skapats inom militärsystemet.

Genom sin klara och logiskt uppbyggda analys avfärdar Ruth Seifert myten att våldtäkten har något att göra med mannens sexualdrift. Artikeln kommenteras inledningsvis av läkaren Christina Doc-tare som arbetat i det forna Jugoslavien och sett våldet mot civilbefolkningen på nära håll. Skriften kan beställas från IKFF för 30 kronor.

Marianne Lindström

Harriet Goldhor Lerner, Kvin-nors sanningar och lögn. Fo-rum 1993.

Harriet Goldhor Lerner, Kvin-nor och psykoterapi. Natur och Kultur 1992.

Den som har läst *Kvinnors vrede* och *Kvinnors nära relationer* är säkert nyfiken på fortsättningen av trilogin, *Kvinnors sanningar och lögn*. Lerner själv skriver att denna

VANILLEKIPFERL

Dessa klassiska småkakor från Österrike kan göras med mandlar, hasselnötter eller valnötter.

Med mandel:

500 gr vetemjöl

400 gr margarin

200 gr oskalade malda mandlar

150 gr socker

Med hasselnötter:

300 gr vetemjöl

300 gr margarin

300 gr malda hasselnötter

140 gr socker

1 ägg

Med valnötter:

350 gr vetemjöl

280 gr margarin

300 gr malda valnötter

150 gr socker

1 ägg

Blanda snabbt ihop ingredienserna på bakbordet. Låt degen vila i kylskåpet minst en halvtimme. Rulla därefter ut degen till en rulle och skär i små bitar som i sin tur rullas till ungefär 5 cm långa längder och formas till små giffar.

Dessa gräddas i 200-225 grader i varma giffarna i en blandning av 200 gr florsocker och 3-4 msk vaniljsocker.

Giffarna blir bara bättre ju längre de lagras i burk. I Österrike får man vanillekipferl bara till jul.

Erni Friholt, som med vanillekipferl gjort sig mycket populär hos sina barnbarn...

RÖDBETSBIFFAR

ca 4 personer

4-5 medelstora rödbetor

4 potatisar

1 gul lök

2 msk vete- eller grahamsmjöl

1 ägg

Koka potatis och rödbetor. Skala och hacka löken, blanda med rivna rödbetor och mosad potatis, rör i ägg och mjöl. Låt stå en liten stund, krydda med salt och svartpeppar.

Forma till platta biffar och stek dem på svag till medelvärme ett par minuter på var sida.

Servera med kokt, bakad eller klyftpotatis, förväld broccoli och/eller majs. (det blir så vackert med rött, gult och grönt på ett fat). Det är också gott med gräddfil med pepparrot till eller om man vill ha varmsås, hollandise – jag brukar fuska med påssås.

Lillemor Nordness

Rätt svar i förra numrets tävling: X, 1, X, X, 2, 1, X, X. Vinnare till en prenumeration på Vi Mänkor blev Karin Dahlgren i Malmö. Grattis!

Konsumenterna och Agenda 21

rapport från SKV:s seminarium i Gesunda 27-28 augusti.

Höjdpunkterna var flera på SKV:s seminarium - här en mer fysisk sådan.

Höjdpunkten på seminariet var nog utflykten till Skattungsbyn, som har en filial till Mora folkhögskola. Skattungsbyn med sitt vackra läge, sin ålderdomliga bebyggelse och svindlande utsikt över blånande berg var en storslagen upplevelse.

Här lär sig unga människor överlevnad genom praktiskt arbete med jorden, med djurhållning och genom att bygga miljöriktiga hus. Hela skolans behov av grönsaker till exempel täcks genom egna odlingar – naturligtvis utan bekämpningsmedel.

Kåre Olsson, initiativtagare till och ledare av skolan, berättade mycket inspirerande om ideologin bakom Skattungsbyn. Han menar att vi är på väg tillbaka till ett feodalsamhälle, där beslut påtvingas

oss från fjärran makthavare, och bort från demokratin, där makten ligger hos folket. Det är därför viktigt att ungdomar lär sig tänka själva och handla självständigt. Här på skolan måste de arbeta hårt och ta eget ansvar om de vill ha mat på bordet. I den teoretiska delen av undervisningen får de lära sig hur allt hänger ihop – matproduktion, miljö och överlevnad.

En annan inspirerande föreläsare var Tord Björk från Miljöförbundet. Han berättade om Riokonferensen 1992 och om Agenda 21, handlingsprogrammet för miljöarbetet inför nästa sekel. Björk underströk vikten av en helhetssyn på miljön, och manade oss att agera såväl kollektivt inom SKV som individuellt. Han menade att politikerna i Rio alltför mycket litade

på de transnationella bolagens självsanering. Vi tilldelas rollen som konsument, med uppgift att rädda miljön genom vårt agerande, medan producenterna inte tar sitt ansvar.

Miljö- och hälsoskyddschefen i Mora, Nils Göran Johansson, berättade om kommunens arbete med miljöfrågorna. Originellt nog har Mora och Orsa en gemensam miljönämnd, och på så sett fördubblas resurserna. Det stora miljöprojektet är reningen av Siljan. Här tar man kulturen till hjälp för att sprida information. Nästan 50 procent av utsläppen av kemikalier i Siljan kommer från hushållen. Som i de flesta av landets kommuner förbereder man nu en handlingsplan för Agenda 21. Det var mycket intressant att lyssna till Johansson, och Erni blev så inspirerad att hon vid hemkomsten gick hårt ut mot sin egen kommun!

SKV:s stuga i Gesunda var basen för seminariet, men de flesta bodde i ABFs kursgård, ett stenkast från stugan. Här ägde också föreläsningarna rum, och här samlades vi till måltiderna. Den goda maten som Lillemor lagade bidrog starkt till trevnaden!

På lördagskvällen underhåll ett par lokala spelmän, och hembygdsföreningens ordförande berättade bygdens historia.

Seminariet kunde genomföras tack vare ekonomiskt bidrag från Konsumentverket, och var ett samarrangemang med Mora folkhögskola.

Aase Bang

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Augusta Tonnings FOND

Det är åter dags att söka stipendium från Augusta Tonnings Vilohemsfond.

Stipendiet kan sökas av enskilda eller grupper av kvinnor. **Medlemskap** i SKV är en förutsättning för att få pengar ur fonden.

Minst fem och högst tio stipendier delas ut.

Ansökan ska vara fondstyrelsen tillhanda senast den 31 december 1994 och skall innehålla en redogörelse för ändamålet med det sökta stipendiet.

Varje stipendiat skall senast ett år efter erhållet stipendium avge skriftlig rapport till fondstyrelsen.

Ansökan skickas till:
Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Linnégatan 21
413 04 Göteborg

Insamlat på pg 5 13
23-4 under tiden 25
april -1 november -
94.

Till Pfunekani.

Eva Eriksson, 100 kr.
Elsa Håkansson, 200 kr.

Birgit Andersson, 50 kr.

Elice Mellgren, 100 kr.

Lene Rosenkvist,
100 kr.

Dagny Wennberg,
100 kr.

Krstina Heikkinen-
Navagh, 100 kr.

Dagny Liljegren, 100 kr.

Gunnil Axén, 200 kr.

Erik Vinnå, 2176 kr.

Isabella Thambert,
1500 kr.

Anita Berger, 200 kr.

Ruth Ettlinger, 75 kr.

Eva Danielsson, 100 kr.

Frideborg Lötberg,
542 kr + 620 kr +
1217.

May Leijon, 50 kr.

Lisbet Schulz, 100 kr.

Ingegerd Francke,
100 kr.

Birgit Johansson,
100 kr.

Anna Lena Dan-
hard, 600 kr.

Internationell solidaritet.

Lilian Andersson,
200 kr.

Gun Höjlund, 1000 kr.

Kvinnohuset i

Honduras

Hillevi Österberg,
600 kr.

Stödkommittén för
Latinamerikas folk i
Lund/J Lentz, 3000 kr.

Gåvor till Vi

Mänskor på p.g. 9024.-1.

Inga Maj Kallen-
berg.

Birgit Andersson.

Greta Andersson.

Märta Hägerbring.

Elsa Håkansson.

Ruth Ettlinger.

Eva Danielsson.

Solveig Hansson.

Anita Berger.

Elice Mellgren.

Eivor Marklund.

Elma Nilsson.

Louise Waldén.

Karin Nordlander.

Dagny Wennberg.

Lisbeth Schültz.

Gunnel Rudin.

Siv Wass.

Dagny Liljegren.

Siv Waldor.

Hillevi Österberg.

Gun Höjlund.

Ally Wikholm.

Eva Eriksson.

Gerd Thambert.

Britta Lorentzon.

Piteå/Munksund

SKV-avd.

Gåvor insatta på pg 505095-0.

Ruth Larsson.

Elisabet Lövenborg.

Siv Holma.

Elly Francke.

Nanna Helin.

Majlis Davidsson.

Linnéa Johansson.

Disa Svanström.

Ute Trommler.

Leonore Wide.

Eva Arén.

Maja Bolling.

Greta Segersson.

Pernilla Strömgren.

Christina Thunwall.

Eivor Larsson.

Astrid Augustson.

Solweig Kempe.

Kerstin Lindahl.

Gun Höjlund.

Sonja Borg.

Kerstin Eklund.

Lilian Andersson.

Hillevi Österberg.

Sonja Karlsson.

Anonym.

Birgit Pettersson.

Kerstin Meatti.

Iris Dahlin.

Kerstin Bergsten.

Helga Hansson.

Siv.

Harriet Engman.

Siri Aldrin.

Barbro Andersson.

Ingegerd Berggren.

Maritha Sundberg.

Marianne Briesse.

Birgit Johansson.

Sassa Birgersdotter.

Malyutka Miroff.

Ella Olusson.

Sonja Wahlstein.

Li Örn.

Gåvor skänkta till födelsedagsbarn i Göteborg:

Gun Höjlund 80 år.
Thea Reinhardt. 80 år.

Anna-Lisa Olsson
80 år.

Kirsten Persson. 75 år.

Greta Segersson 80 år.

från:

Aase Bang.

Zaida Hagman.

Erni Friholt.

Lilian Andersson.

Gunhild Johansson.

AnnaLisa Olsson.

Margot Nilsson.

Linnéa Andersson.

Thea Reinardt.

Greta Segersson.

Kirsten Persson.

Janet Helgesson.

Gunnel Atlestam.

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

Postgiro: 50 50 95-0 Insamlingskonto: 5 13 23-4

Barnängsgatan 23
116 41 Stockholm
Tel: 08-640 92 05
Tisdag och torsdag 13.00-15.00

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-14 40 28
Måndag till fredag 10.00-15.00

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är:

- Att verka för jämlikhet mellan kvinnor och män och för kvinnors deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.
- Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa, och ges samma utbildningsmöjligheter.
- Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval - mot krig och imperialism — krigets främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.
- Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.
- Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism.
- Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

SKV har i korthet följande historia:

1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställdhet. 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund till KDV (Kvinnornas Demokratiska Världsförbund), WIDF, (Women's International Democratic Federation).

KDV har konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd, samt hos UNESCO. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag.

SKV-avdelningar:

Arvika
Brita Tener
Högåsvägen 4
671 00 Arvika

Boden
Marianne Soutukorva
Rädisvägen 6
961 48 Boden
Tel: 0921/723 77

Finspång
Anna-Lisa Göransson
Hagvägen 6 A
612 94 Finspång
Tel: 0122/601 40

Forshaga-Kil
Ingela Wessmark
Prästbol PI 7003
665 00 Kil
Tel: 0554/153 07

Centrala avd i Göteborg
Barbro Andersson
Väwarevägen 2 D
433 75 Partille
Tel: 031/95 76 05

Göteborgsdistriktet
Zaida Hagman
Säckgränd 3
415 03 Göteborg
Tel: 031/25 31 65

Göteborg Bjurslätt
Harriet Engman
Molnvädersgatan 32
418 35 Göteborg
Tel: 031/53 66 96

Gävle
Elsa Kontturi
Ruddammsgatan 38
803 11 Gävle
Tel: 026/19 19 57

Karlshamn
Sonia Karlsson
PI 1049
290 72 Asarum
Tel: 0454/291 60

Karlstad
Siv Dahlgren
Fogdegatan 10
654 62 Karlstad
Tel: 054/10 09 52

Katrineholm
Gunnel Rudin
Repslagarvägen 96
643 32 Vingåker
Tel: 0151/122 00

Kramfors
Elisabeth Östlund
Fiskja 5221
872 00 Kramfors

Linköping
Sonja Wahlstein
Kagagatan 8
582 37 Linköping
Tel: 013/13 08 48

Luleå
Agnes Wennberg
Vinkelgränd 1
951 41 Luleå
Tel: 0920/195 34

Lund
Astrida Svensson
Mellanbacken 8
240 10 Dalby
Tel: 046-20 08 222

Malmö
Kerstin Sandgren
Bokhållaregatan 35F
211 56 Malmö
Tel: 040/23 36 75

Mölndal
Gunhild Johansson
Storgatan 26
431 31 Mölndal
Tel: 031/27 71 04

Olofström
Carina Gillberg-Björk
Snöbärsvägen 12
293 00 Olofström
Tel: 0454/400 77

Orust
Erni Friholt, vice ordf.
Stocken 2127
440 80 Ellös
Tel: 0304/512 15

Piteå-Munksund
Anna-Lisa Nilsson
Mossvägen 45
941 00 Piteå
Tel: 0911/378 35

Skellefteå
Pia Risan
Frostgränd 23
931 51 Skellefteå
Tel: 0910/397 80

Skövde
Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde

Stockholms innerstad och norra förorter
Gerd Thambert
Åsögatan 170:1
116 32 Stockholm
Tel: 08/641 46 51

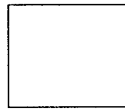
Stockholms södra förorter
Eva Danielsson
Pelargatan 16
121 47 Johanneshov
Tel: 08/ 649 57 00

Umeå
Katarina Sandström
Klaverstråket 32
902 57 Umeå
Tel: 090/12 17 38

Uppsala
Anneli Granholm
Studentstaden 4
752 33 Uppsala
Tel: 018/54 26 07

Östersund
Li Örn
Divisionsgränd 4
831 38 Östersund
Tel: 063/10 30 64

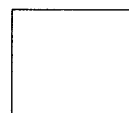
Förbundsordförande:
Aase Bang
Herrgårdsgatan 12
652 24 Karlstad
Tel: 054/18 99 61

Ett julkort från Vi Mänskor. Illustratör: Karin Sjöberg.

Ett julkort från Vi Mänskor. Illustratör: Karin Sjöberg.

- JA – jag vill gärna prenumerera på Vi Mänskor – pg 90 24-1
- ☐ helår 4 nr 140 kr
 - ☐ värvad prenumerant/gåva 140 kr (kasse till värvaren)
 - ☐ stödprenumeration 200 kr
 - ☐ veta mer om Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)
 - ☐ bli medlem i Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)

Tidning till:

Kasse till:

Namn.....

Adress.....

Postadress.....

Telefon.....

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG

POSTTIDNING

BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING
Vid definitiv
eftersändning återsänds
försändelsen med nya
adressen på baksidan
(ej adressidan)

Vi önskar våra läsare
En God Jul
och
Ett Gott Nytt År!

Vi Mänskor

Linnégatan 21 413 04 Göteborg